

מפתח תשובות

שיעור 2

1. הטיית שמות :

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	rēgīna (f.)	incola (m.)	liber (m.)	mūrus (m.)	perīculum (n.)
	<i>voc.</i>	rēgīna	incola	liber	mūre	perīculum
	<i>acc.</i>	rēgīnam	incolam	librum	mūrum	perīculum
	<i>gen.</i>	rēgīnae	incolae	librī	mūrī	perīculī
	<i>dat.</i>	rēgīnae	incolae	librō	mūrō	perīculō
	<i>abl.</i>	rēgīnā	incolā	librō	mūrō	perīculō
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	rēgīnae	incolae	librī	mūrī	perīcula
	<i>voc.</i>	rēgīnae	incolae	librī	mūrī	perīcula
	<i>acc.</i>	rēgīnās	incolās	librōs	mūrōs	perīcula
	<i>gen.</i>	rēgīnārum	incolārum	librōrum	mūrōrum	perīculōrum
	<i>dat.</i>	rēgīnīs	incolīs	librīs	mūrīs	perīculīs
	<i>abl.</i>	rēgīnīs	incolīs	librīs	mūrīs	perīculīs

2. תרגום :

1. חופי איטליה (החופים של איטליה)
2. אדמת/ארץ הגרמאנים (האדמה/הארץ של הגרמאנים)
3. ספר המשוררים (הספר של המשוררים)
4. בגאליה
5. אל (תוך) איטליה
6. אדון הימאים (האדון של הימאים)
7. אל חופי איטליה
8. אל השדות של גאליה
9. מתחת לאדמה
10. אל עבר השער
11. מ-/על ידי התושבים של ספרד
12. הבעל של המלכה
13. במלחמות הגרמאנים (במלחמות של הגרמאנים)
14. אל עבר שערי האלים
15. עם החקלאים של גאליה
16. באי סיציליה
17. אל (תוך) האי סיציליה
18. מתוך השדות של איטליה
19. על החומות
20. נגד תושבי סיציליה

שיעור 3

1. הטיית פעלים:

praesens actīvī indicatīvī

1 sg.	concitō (1)	spērō (1)	teneō (2)	habeō (2)	trahō (3)
2 sg.	concitās	spērās	tenēs	habēs	trahis
3 sg.	concitāt	spērat	tenet	habet	trahit
1 pl.	concitāmus	spērāmus	tenēmus	habēmus	trahimus
2 pl.	concitātis	spērātis	tenētis	habētis	trahitis
3 pl.	concitant	spērant	tenent	habent	trahunt

1 sg.	tegō (3)	veniō (4)	aperiō (4)	fugiō (נטייה מעורבת)	sum (פועל חריג)
2 sg.	tegis	venīs	aperīs	fugis	es
3 sg.	tegit	venit	aperit	fugit	est
1 pl.	tegitus	venīmus	aperīmus	fugimus	sumus
2 pl.	tegitis	venītis	aperītis	fugitis	estis
3 pl.	tegunt	veniunt	aperiunt	fugiunt	sunt

imperfectum actīvī indicatīvī

1 sg.	concitābam (1)	spērābam (1)	tenēbam (2)	habēbam (2)	trahēbam (3)
2 sg.	concitābās	spērābās	tenēbās	habēbās	trahēbās
3 sg.	concitābat	spērābat	tenēbat	habēbāt	trahēbat
1 pl.	concitābāmus	spērābāmus	tenēbāmus	habēbāmus	trahēbāmus
2 pl.	concitābātis	spērābātis	tenēbātis	habēbātis	trahēbātis
3 pl.	concitābant	spērābant	tenēbant	habēbant	trahēbant

1 sg.	tegēbam (3)	veniēbam (4)	aperiēbam (4)	fugiēbam (נטייה מעורבת)	eram (פועל חריג)
2 sg.	tegēbās	veniēbās	aperiēbās	fugiēbās	erās
3 sg.	tegēbat	veniēbat	aperiēbat	fugiēbat	erat
1 pl.	tegēbāmus	veniēbāmus	aperiēbāmus	fugiēbāmus	erāmus
2 pl.	tegēbātis	veniēbātis	aperiēbātis	fugiēbātis	erātis
3 pl.	tegēbant	veniēbant	aperiēbant	fugiēbant	erant

futūrum actīvī indicatīvī

1 sg.	concitābō (1)	spērābō (1)	tenēbō (2)	habēbō (2)	traham (3)
2 sg.	concitābīs	spērābīs	tenēbīs	habēbīs	trahēs
3 sg.	concitābit	spērābit	tenēbit	habēbit	trahet
1 pl.	concitābimus	spērābimus	tenēbimus	habēbimus	trahēmus
2 pl.	concitābitis	spērābitis	tenēbitis	habēbitis	trahētis
3 pl.	concitābunt	spērābunt	tenēbunt	habēbunt	trahent

1 sg.	tegam (3)	veniam (4)	aperiam (4)	fugiam (נטייה מעורבת)	erō (פועל חריג)
2 sg.	tegēs	veniēs	aperiēs	fugiēs	eris
3 sg.	teget	veniet	aperiet	fugiet	erit
1 pl.	tegemus	veniēmus	aperiēmus	fugiēmus	erimus
2 pl.	tegētis	veniētis	aperiētis	fugiētis	eritis
3 pl.	tegent	venient	aperient	fugient	erunt

2. תרגום:

1. אנו נלחמים (נלחמנו, נילחם) עם הרומאים.
2. אנו לא באים (לא באנו, לא נבוא) בלי הרומאים.
3. אם אתם חוטאים, אתם נותנים את הדין/נענשים.
4. העבדים (הנם) אצל האדון. (היו, יהיו אצל האדון)
5. חניבעל ימריד (ממריד, המריד) את תושבי ספרד.
6. תושבי ספרד באו (באים, יבואו) אל איטליה.
7. הרומאים יפליגו (מפליגים, הפליגו) מאפריקה אל איטליה עם ידידיהם.
8. הוא ביקש (מבקש, יבקש) את ידידות הגרמאנים, אבל לא השיג (משיג, ישיג) [אותה/זאת].
9. הוא נותן (נתן, ייתן) את הדין בעבור חטאיו.
10. אצל ורגיליוס אנו קוראים (קראנו, נקרא) על אודות חורבן טרויה.
11. הטרואינים הפליגו אל (סביבות) איטליה לא בלי סכנות.
12. טונגיליאנוס הוא בעל אף/לטונגיליאנוס יש אף, אני יודע, אינני מכחיש [זאת]. אבל עכשיו אין לטונגיליאנוס שום דבר מלבד אף.

שיעור 4

1. הטיית שמות תואר:

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	bonus (m.)	bona (f.)	bonum (n.)	malus (m.)	mala (f.)	malum (n.)
	<i>voc.</i>	bone	bona	bonum	male	mala	malum
	<i>acc.</i>	bonum	bonam	bonum	malum	malam	malum
	<i>gen.</i>	bonī	bonae	bonī	malī	malae	malī
	<i>dat.</i>	bonō	bonae	bonō	malō	malae	malō
	<i>abl.</i>	bonō	bonā	bonō	malō	malā	malō
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	bonī	bonae	bona	malī	malae	mala
	<i>voc.</i>	bonī	bonae	bona	malī	malae	mala
	<i>acc.</i>	bonōs	bonās	bona	malōs	malās	mala
	<i>gen.</i>	bonōrum	bonārum	bonōrum	malōrum	malārum	malōrum
	<i>dat.</i>	bonīs	bonīs	bonīs	malīs	malīs	malīs
	<i>abl.</i>	bonīs	bonīs	bonīs	malīs	malīs	malīs

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	aeger (m.)	aegra (f.)	aegrum (n.)
	<i>voc.</i>	aeger	aegra	aegrum
	<i>acc.</i>	aegrum	aegram	aegrum
	<i>gen.</i>	aegrī	aegrae	aegrī
	<i>dat.</i>	aegrō	aegrae	aegrō
	<i>abl.</i>	aegrō	aegrā	aegrō
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	aegrī	aegrae	aegra
	<i>voc.</i>	aegrī	aegrae	aegra
	<i>acc.</i>	aegrōs	aegrās	aegra
	<i>gen.</i>	aegrōrum	aegrārum	aegrōrum
	<i>dat.</i>	aegrīs	aegrīs	aegrīs
	<i>abl.</i>	aegrīs	aegrīs	aegrīs

2. צימוד שם תואר לשם עצם והטייתם :

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	vir blandus גבר מקסים	oppidum parvum עיר קטנה	fēmina fōrmōsa אישה יפה
	<i>voc.</i>	vir blande	oppidum parvum	fēmina fōrmōsa
	<i>acc.</i>	virum blandum	oppidum parvum	fēminam fōrmōsam
	<i>gen.</i>	virī blandī	oppidī parvī	fēminae fōrmōsae
	<i>dat.</i>	virō blandō	oppidō parvō	fēminae fōrmōsae
	<i>abl.</i>	virō blandō	oppidō parvō	fēminā fōrmōsā
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	virī blandī	oppida parva	fēminae fōrmōsae
	<i>voc.</i>	virī blandī	oppida parva	fēminae fōrmōsae
	<i>acc.</i>	virōs blandōs	oppida parva	fēminās fōrmōsās
	<i>gen.</i>	virōrum blandōrum	oppidōrum parvōrum	fēminārum fōrmōsārum
	<i>dat.</i>	virīs blandīs	oppidīs parvīs	fēminīs fōrmōsīs
	<i>abl.</i>	virīs blandīs	oppidīs parvīs	fēminīs fōrmōsīs

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	pugna aspera קרב סוער	ventus secundus רוח טובה/גבית
	<i>voc.</i>	pugna aspera	vente secunde
	<i>acc.</i>	pugnam asperam	ventum secundum
	<i>gen.</i>	pugnae asperae	ventī secundī
	<i>dat.</i>	pugnae asperae	ventō secundō
	<i>abl.</i>	pugnā asperā	ventō secundō
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	pugnae asperae	ventī secundī
	<i>voc.</i>	pugnae asperae	ventī secundī
	<i>acc.</i>	pugnās asperās	ventōs secundōs
	<i>gen.</i>	pugnārum asperārum	ventōrum secundōrum
	<i>dat.</i>	pugnīs asperīs	ventīs secundīs
	<i>abl.</i>	pugnīs asperīs	ventīs secundīs

3. תרגום :

1. אלקיביאדס היה גבר יפה, מקסים ומלא עצה.
2. באי סיציליה אנו רואים (ראינו, נראה) מקדשים רבים.
3. אני שר על כלי נשק וגבר.
4. שם נפתח בקרב וננצח את אויבינו.
5. תבוא אל דלפי ותשמע את דבר הנבואה של האל.
6. הספרון של קטולוס נחמד וחדש.
7. אלקיביאדס בא לאתונה עמוס שלל.
8. אצל קיקרו אנו קוראים (קראנו, נקרא) על טבע האלים ולומדים (למדנו, נלמד) דברים טובים רבים.
9. במקדשים ישנם (היו) פסלים מרהיבים רבים של אלים ו(של) אלות.
10. הרומאים חשבו את רומולוס לאל.
11. האם הוא מבקש (ביקש, יבקש) דברים רבים מהאלים?

שיעור 5

1. הטיית פעלים (מודוס אינדיקטיבוס, פעיל):

	<i>praes.</i>	<i>impf.</i>	<i>fut.</i>	<i>perf.</i>	<i>plqpf.</i>	<i>fut. II</i>
<i>1 sg.</i>	āmittō	āmittēbam	āmittam	āmīsī	āmīseram	āmīserō
<i>2 sg.</i>	āmittis	āmittēbās	āmittēs	āmīstī	āmīserās	āmīseris
<i>3 sg.</i>	āmittit	āmittēbat	āmittet	āmīsīt	āmīserat	āmīserit
<i>1 pl.</i>	āmittimus	āmittēbāmus	āmittēmus	āmīsimus	āmīserāmus	āmīserimus
<i>2 pl.</i>	āmittitis	āmittēbātis	āmittētis	āmīstis	āmīserātis	āmīseritis
<i>3 pl.</i>	āmittunt	āmittēbant	āmittent	āmīserunt	āmīserant	āmīserint

	<i>praes.</i>	<i>impf.</i>	<i>fut.</i>	<i>perf.</i>	<i>plqpf.</i>
<i>1 sg.</i>	persuādeō	persuādēbam	persuādēbō	persuāsī	persuāseram
<i>2 sg.</i>	persuādēs	persuādēbās	persuādēbis	persuāsistī	persuāserās
<i>3 sg.</i>	persuādet	persuādēbat	persuādēbit	persuāsīt	persuāserat
<i>1 pl.</i>	persuādēmus	persuādēbāmus	persuādēbimus	persuāsimus	persuāserāmus
<i>2 pl.</i>	persuādētis	persuādēbātis	persuādēbitis	persuāsistis	persuāserātis
<i>3 pl.</i>	persuādent	persuādēbant	persuādēbunt	persuāsērunt	persuāserant

	<i>fut. II</i>
<i>1 sg.</i>	persuāserō
<i>2 sg.</i>	persuāseris
<i>3 sg.</i>	persuāserit
<i>1 pl.</i>	persuāserimus
<i>2 pl.</i>	persuāseritis
<i>3 pl.</i>	persuāserint

	<i>praes.</i>	<i>impf.</i>	<i>fut.</i>	<i>perf.</i>	<i>plqpf.</i>	<i>fut. II</i>
<i>1 sg.</i>	rapīō	rapīēbam	rapīam	rapuī	rapueram	rapuerō
<i>2 sg.</i>	rapīs	rapīēbās	rapīēs	rapuistī	rapuerās	rapueris
<i>3 sg.</i>	rapit	rapīēbat	rapiet	rapuit	rapuerat	rapuerit
<i>1 pl.</i>	rapimus	rapīēbāmus	rapīēmus	rapuimus	rapuerāmus	rapuerimus
<i>2 pl.</i>	rapitis	rapīēbātis	rapīētis	rapuistis	rapuerātis	rapueritis
<i>3 pl.</i>	rapiant	rapīēbant	rapient	rapuerunt	rapuerant	rapuerint

	<i>praes.</i>	<i>impf.</i>	<i>fut.</i>	<i>perf.</i>	<i>plqpf.</i>	<i>fut. II</i>
<i>1 sg.</i>	stō	stābam	stābō	stetī	steteram	steterō
<i>2 sg.</i>	stās	stābās	stābis	stetistī	steterās	steteris
<i>3 sg.</i>	stat	stābat	stābit	stetit	steterat	steterit
<i>1 pl.</i>	stāmus	stābāmus	stābimus	stetimus	steterāmus	steterimus
<i>2 pl.</i>	stātis	stābātis	stābitis	stetistis	steterātis	steteritis
<i>3 pl.</i>	stant	stābant	stābunt	steterunt	steterant	steterint

2. תרגום:

1. הרומאים היו בסכנה גדולה ; אף על פי כן הם נלחמו באומץ.
2. אם לא תאשרו את עצתו של ברקא, לא נגדיל את שלטוננו אל עבר הספרדים.
3. לאחר שאחמש את יושבי ספרד, אתקוף את איטליה.
4. כאן עמדה חניתו של אינאס.
5. לאחר שהגיע אל גאליה, קיסר ביצר את מחנהו.
6. אם נתקוף את המחנה, הספרדים יחדשו את המלחמה.
7. כאשר יגיע אל ספרד, יסעיר ברקא את רוחם (רוחותיהם)/עוזם של התושבים.
8. אם זעם האלים יהיה גדול, לא נהיה בטוב.
9. כל אימת שזעם האלים היה גדול, לא היינו בטוב.
10. לאלכסנדר הייתה תשוקה גדולה ליין.
11. בתשומת לב רבה אנו קוראים את ספריו של ורגיליוס. (נהגנו לקרוא, קראנו, נקרא).
12. כאשר נקרא את ספריו של ורגיליוס, נהיה בעלי חוכמה גדולה.
13. אמדתי את [שוויים של] גני סלוסטיוס במחיר רב עד מאוד.
14. קיסר, כשם שאמרו, היה תאב שררה.
15. הם אספו מספר גדול של בהמות משא.
16. חניבעל היה גבר בעל עוצמה ותושייה יוצאות דופן.
17. לקטילינא הייתה רהיטות לשון במידה מספקת, [אך] מעט מדי חוכמה.
18. החיים מלאים [ב]סכנות.
19. דיוניסיוס הוביל את ההיסטוריון פיליסטוס בחזרה אל סירקוסי.
20. השתהות היא מרפא לכעס.

שיעור 6

1. הטיית שמות וצירופים :

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	Hannibal (m.)	cīvis Rōmānus (m.)	quiēs (f.)	Cicero (m.)	ōrātor (m.)	nōmen (n.)
	<i>voc.</i>	Hannibal	cīvis Rōmāne	quiēs	Cicero	ōrātor	nōmen
	<i>acc.</i>	Hannibalem	cīvem Rōmānum	quiētem	Cicerōnem	ōrātōrem	nōmen
	<i>gen.</i>	Hannibalis	cīvis Rōmānī	quiētis	Cicerōnis	ōrātōris	nōminis
	<i>dat.</i>	Hannibalī	cīvī Rōmānō	quiētī	Cicerōnī	ōrātōrī	nōminī
	<i>abl.</i>	Hannibale	cīve Rōmānō	quiēte	Cicerone	ōrātōre	nōmine
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	---	cīvēs Rōmānī	quiētēs	---	ōrātōrēs	nōmina
	<i>voc.</i>	---	cīvēs Rōmānī	quiētēs	---	ōrātōrēs	nōmina
	<i>acc.</i>	---	cīvēs Rōmānōs	quiētēs	---	ōrātōrēs	nōmina
	<i>gen.</i>	---	cīvium Rōmānōrum	quiētum	---	ōrātōrum	nōminum
	<i>dat.</i>	---	cīvibus Rōmānīs	quiētibus	---	ōrātōribus	nōminibus
	<i>abl.</i>	---	cīvibus Rōmānīs	quiētibus	---	ōrātōribus	nōminibus

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	rēx magnus (m.)	senectūs (f.)	tempus (n.)
	<i>voc.</i>	rēx magne	senectūs	tempus
	<i>acc.</i>	rēgem magnum	senectūtem	tempus
	<i>gen.</i>	rēgis magnī	senectūtis	temporis
	<i>dat.</i>	rēgī magnō	senectūtī	temporī
	<i>abl.</i>	rēge magnō	senectūte	tempore
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	rēgēs magnī	senectūtēs	tempora
	<i>voc.</i>	rēgēs magnī	senectūtēs	tempora
	<i>acc.</i>	rēgēs magnōs	senectūtēs	tempora
	<i>gen.</i>	rēgum magnōrum	senectūtum	temporum
	<i>dat.</i>	rēgibus magnīs	senectūtibus	temporibus
	<i>abl.</i>	rēgibus magnīs	senectūtibus	temporibus

2. תרגום :

1. חניבעל, בנו של חמילקר, שימר את שנאת אביו כלפי הרומאים.
2. הוא מזיק לטובים, אבל על רשעים הוא חס.
3. קיסר בחר מקום מתאים למחנה.
4. לאנשים מסוימים הגוף הוא בחינת הנאה, אבל הנפש – עול.
5. מחופי יוון עד למצרים היה פארוס ישועה לימאים.
6. לאטיקוס הייתה היכרות עמוקה עם קיקרו וברוטוס.
7. שלוותו של אטיקוס נעמה לקיסר.
8. אבל שלוותו של אטיקוס הייתה רצויה/נעימה לקיסר עד מאוד.
9. הפנאי והעושר היו לעול ולאומללות.
10. תחילה אפוא גדלה התשוקה לממון, ואז לשררה.
11. פירות הם קישוט/תפארת לעצים.
12. בעת הפרוסקריפציות אטיקוס דאג לחבריו. (מילולית: חבריו היו לאטיקוס לדאגה).
13. ביין – אמת.
14. את האמת אהבתי.

15. סנקא מצא מרגוע במחשבות משמחות.

שיעור 7

1. הטיית שמות וצירופים :

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	mare nostrum (n.)	ōs (n.)	ōs (n.)	cubīle (n.)	classis Rōmāna (f.)
	<i>voc.</i>	mare nostrum	os	ōs	cubīle	classis Rōmāna
	<i>acc.</i>	mare nostrum	os	ōs	cubīle	classem Rōmānam
	<i>gen.</i>	maris nostrī	ossis	ōris	cubīlis	classis Rōmānae
	<i>dat.</i>	marī nostrō	ossī	ōrī	cubīlī	classī Rōmānae
	<i>abl.</i>	marī nostrō	osse	ōre	cubīlī	classe Rōmānā
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	maria nostra	ossa	ōra	cubīlia	classēs Rōmānae
	<i>voc.</i>	maria nostra	ossa	ōra	cubīlia	classēs Rōmānae
	<i>acc.</i>	maria nostra	ossa	ōra	cubīlia	classēs Rōmānās
	<i>gen.</i>	marium nostrōrum	ossium	ōrum	cubīlium	classium Rōmānārum
	<i>dat.</i>	maribus nostrīs	ossibus	ōribus	cubīlibus	classibus Rōmānīs
	<i>abl.</i>	maribus nostrīs	ossibus	ōribus	cubīlibus	classibus Rōmānīs

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	nāvis longa (f.)	orbis (m.)
	<i>voc.</i>	nāvis longa	orbis
	<i>acc.</i>	nāvem longam	orbem
	<i>gen.</i>	nāvis longae	orbis
	<i>dat.</i>	nāvī longae	orbī
	<i>abl.</i>	nāve longā	orbe
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	nāvēs longae	orbēs
	<i>voc.</i>	nāvēs longae	orbēs
	<i>acc.</i>	nāvēs longās	orbēs
	<i>gen.</i>	nāvium longārum	orbium
	<i>dat.</i>	nāvibus longīs	orbibus
	<i>abl.</i>	nāvibus longīs	orbibus

2. תרגום :

1. מלכים החזיקו בעיר רומא מראשיתה.
2. בחורף הוא בנה ספינות.
3. אוגוסטוס רחק/נעדר מהעיר; החיילים רחקו/נעדרו מרומא.
4. השגרירים סעדו אצל פלמינינוס ברומא.
5. דריווש הכין צי של חמש מאות ספינות.
6. נלמד את הקוראים באמצעות דוגמאות, כשם שציינו לעיל.
7. לעתים קרובות מיררתי בבכי, כאשר קראתי אצל אפלטון על מותו של סוקרטס.
8. אטיקוס תמיד עזר לנדכאים; הוא דאג לרווחת סרוויליה, אמו של ברוטוס, אפילו אחרי מות בנה.
9. בגלל עיסוקיו האינסופיים (אינסוף עיסוקיו) הוא כתב שירים לעתים קרובות פחות משרצה.
10. אוגוסטוס האלוהי הכפיף את העולם לשררתו של העם הרומי.
11. אנו מבקשים תענוג לנפש ומנוחה מדגאות.
12. כעת ישנו שדה תבואה היכן שהייתה טרויה.

©

13. אתה העזת ליטול/לחמוס מאַנה פסל של קָרס.
 14. הן אוגוסטוס הן אנטוניוס השתוקקו להיות שליטים לא רק של העיר רומא אלא גם של העולם.
 15. הוא שמר את עצמו למען עצמו ולמען יקיריו.
 16. סקיפיו, בַּרְק המלחמה, אימת קרתגו, נתן את עצמותיו לאדמה.

שיעור 8

1. הטיית צירופים:

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	haec oratio (f.)	ipse custos (m.)	ille imperator (m.)	hoc bellum (n.)
	<i>acc.</i>	hanc orationem	ipsum custodem	illum imperatorem	hoc bellum
	<i>gen.</i>	huius orationis	ipsius custodis	illius imperatoris	huius belli
	<i>dat.</i>	huic orationi	ipsi custodi	illi imperatori	huic bello
	<i>abl.</i>	hac oratione	ipso custode	illo imperatore	hoc bello
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	hae orationes	ipsi custodes	illi imperatores	haec bella
	<i>acc.</i>	has orationes	ipsos custodes	illos imperatores	haec bella
	<i>gen.</i>	harum orationum	ipsorum custodum	illorum imperatorum	horum bellorum
	<i>dat.</i>	his orationibus	ipsis custodibus	illis imperatoribus	his bellis
	<i>abl.</i>	his orationibus	ipsis custodibus	illis imperatoribus	his bellis

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	illa urbs (f.)	iste vir (m.)	idem magister (m.)	hic rex (m.)
	<i>acc.</i>	illam urbem	istum virum	eundem magistrum	hunc regem
	<i>gen.</i>	illius urbis	istius viri	eiusdem magistri	huius regis
	<i>dat.</i>	illi urbi	isti viri	eidem magistro	huic regi
	<i>abl.</i>	illa urbe	isto viri	eodem magistro	hoc rege
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	illae urbes	isti viri	eidem magistri	hi reges
	<i>acc.</i>	illās urbes	istos viros	eisdem magistrōs	hos reges
	<i>gen.</i>	illarum urbium	istorum virorum	eorundem magistrorum	horum regum
	<i>dat.</i>	illis urbibus	istis viris	eisdem magistris	his regibus
	<i>abl.</i>	illis urbibus	istis viris	eisdem magistris	his regibus

2. תרגום:

- חמליקר, כשם שהוא עצמו חושב, ישים סוף למלחמה זו בקרוב.
- הלכתי במקרה בדרך הקדושה, על פי מנהגי.
- נאום/שיח זה לא היה לא רצוי לגאליים.
- אני שר על כלי נשק וגבר, אשר ראשון בא מחופיה של טרויה.
- איש אינו רואה (מבחין ב-) מה שלפני רגליו.
- אותה לסביה, אשר קטולוס אהבה יחידה יותר מאשר את עצמו.
- אזרחים אלה מינו אותו לקונסול.
- אלה אשר רצחו את אבי, גֵרָשָׁתִים (גירשתי אותם) לגלות.
- אכן איש זה יהיה בן תמותה, אבל הוא ראשון יחרוש ויזרע ויקצור את גמולו מהאדמה המעובדת.
- לוקיוס טרקווניוס סופרבוס, השביעי והאחרון במלכים, ניצח את הוולסקים, עם אשר נמצא לא רחוק מעירנו; הכניע את העיר גֵבִי ואת סְוֹסָה פּוֹמְטָה; עשה שלום עם האטרוסקים ובנה מקדש ליופיטר על הגבעה הקפיטולינית.
- לא פעוטות, לא ילדים ולא הלוקים בנפשם לא יראים מפני המוות; ומביש מכל אם התבונה אינה מעניקה לנו אותו ביטחון, שאליו מובילה הסכלות.

©

12. טיפש מכול הוא מי שאומד ערכו של אדם על פי לבושו או על פי מצבו.
 13. החמדן עצמו הנו הסיבה לאומללותו הוא (=שלו).
 14. הספרון שאתה מדקלם, הוי פִּדְנָטִינוּס, שלי הוא. אבל כאשר אתה מדקלמו רע, הוא מתחיל להיות שלך.
 15. אתה חייב לשנות את רוחך, לא את הרקיע.
 16. ודברים אלה, אשר אתה מציג בפני, לא מפחידים אותי.

שיעור 9

1. הטיית צירופים:

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	magnus ūsus (m.)	sūmptus meus (m.)	exercitus Rōmānus (m.)	is diēs (m.)
	<i>acc.</i>	magnum ūsum	sūmptum meum	exercitum Rōmānum	eum diem
	<i>gen.</i>	magnī ūsūs	sūmptūs meī	exercitūs Rōmānī	ēius diēi
	<i>dat.</i>	magnō ūsuī	sūmptuī meō	exercituī Rōmānō	eī diēi
	<i>abl.</i>	magnō ūsū	sūmptū meō	exercituī Rōmānō	eō diē
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	magnī ūsūs	sūmptūs meī	exercitūs Rōmānī	eī diēs
	<i>acc.</i>	magnōs ūsūs	sūmptūs meōs	exercitūs Rōmānōs	eōs diēs
	<i>gen.</i>	magnōrum ūsuum	sūmptuum meōrum	exercituum Rōmānōrum	eōrum diērum
	<i>dat.</i>	magnīs ūsibus	sūmptibus meīs	exercitibus Rōmānīs	eīs diēbus
	<i>abl.</i>	magnīs ūsibus	sūmptibus meīs	exercitibus Rōmānīs	eīs diēbus

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	vestra fidēs (f.)	---	manus dextra (f.)	impetus Pūnicus (n.)
	<i>acc.</i>	vestram fidem	---	manum dextram	impetum Pūnicum
	<i>gen.</i>	vestrae fideī	---	manūs dextrae	impetūs Pūnicī
	<i>dat.</i>	vestrae fideī	---	manuī dextrae	impetuī Pūnicō
	<i>abl.</i>	vestrā fidē	---	manū dextrā	impetū Pūnicō
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	---	rēs secundae (f.)	manūs dextrae	impetūs Pūnicī
	<i>acc.</i>	---	rēs secundās	manūs dextrās	impetūs Pūnicōs
	<i>gen.</i>	---	rērum secundārum	manuum dextrārum	impetuum Pūnicōrum
	<i>dat.</i>	---	rēbus secundīs	manibus dextrīs	impetibus Pūnicīs
	<i>abl.</i>	---	rēbus secundīs	manibus dextrīs	impetibus Pūnicis

2. תרגום:

1. ביום ההוא יצאנו מרומא.
2. דבר זה היה לתועלת גדולה עבור אנשינו.
3. הוא היה מנהיגו של חיל הפרשים.
4. האויבים פחדו מהגעת אנשינו/חיילינו.
5. המון הגברים חששו מאוד ממתקפת האויב (האויבים).
6. קסטיקוס תפס במדינתו את השלטון, אשר לפניו החזיק בו אביו.
7. למען ביטחונכם הם התעלמו מסכנתם/הזניחו את סכנתם.
8. היה מישור גדול ובו גבעת אדמה גדולה דיה. מקום זה היה מרוחק (ב)מרחק שווה כמעט מהמחנה של אריוביסטוס ו(מהמחנה) של קיסר.
9. קיסר בא עם חיל הפרשים שלו.
10. אבל בינתיים פלוגה טרויאנית מתקרבת אל החומות.
11. קיסר הזכיר בראשית נאומו את חסדיו שלו ושל הסנאט כלפי אריוביסטוס.

12. לילות וימים פתוחה דלתו של דיס השחור.
 13. חייתי, ואת המסלול שנתן (לי) הגורל השלמתי. הקימותי עיר מפוארת, ראיתי את חומותי.
 14. השופרות הרעימו בתרועה רועשת.
 15. הייתה ביצה לא גדולה בין צבאנו לצבא האויב.
 16. מועט ערכם של כלי נשק/כלי נשק הם פעוטי ערך בכר, אם אין עצה בבית.

שיעור 10

1. הטיית צירופים:

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	tōta terra (f.)	nūllus homō (m.)	alter mīles (m.)
	<i>acc.</i>	tōtam terram	nūllum hominem	alterum mīlitem
	<i>gen.</i>	tōtius terrae	nūllius hominis	alterius mīlitis
	<i>dat.</i>	tōtī terrae	nūllī hominī	alterī mīlitī
	<i>abl.</i>	tōtā terrā	nūllō homine	alterō mīlite
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	tōtae terrae	nūllī hominēs	alterī mīlitēs
	<i>acc.</i>	tōtās terrās	nūllōs hominēs	alterōs mīlitēs
	<i>gen.</i>	tōtārum terrārum	nūllōrum hominum	alterōrum mīlitum
	<i>dat.</i>	tōtīs terrīs	nūllīs hominibus	alterīs mīlitibus
	<i>abl.</i>	tōtīs terrīs	nūllīs hominibus	alterīs mīlitibus

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	tū sōlus/sōla (m./f.)	ūlla vōx (f.)
	<i>acc.</i>	tē sōlum/sōlam	ūllam vōcem
	<i>gen.</i>	tuī sōlūs	ūllūs vōcīs
	<i>dat.</i>	tibi sōlī	ūllī vōcī
	<i>abl.</i>	tē sōlō/sōlā	ūllā vōce
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	vōs sōlī/sōlae	ūllae vōcēs
	<i>acc.</i>	vōs sōlōs/sōlās	ūllās vōcēs
	<i>gen.</i>	vestrum (vestrī) sōlōrum/sōlārum	ūllārum vōcum
	<i>dat.</i>	vōbīs sōlīs	ūllīs vōcibus
	<i>abl.</i>	vōbīs sōlīs	ūllīs vōcibus

2. תרגום:

1. אין שום חמדנות ללא עונש.
2. את קאטו אהבתי במיוחד, אשר שיחו מעולם לא יכול היה להשביעני.
3. התמסרתי לגמרי (הקדשתי את [עצמי] כולי) לקאטו מנעורי.
4. כה גדול באיש זה היה הניסיון בענייני מדינה.
5. לך לבדך חטאתי, ורע לפניך עשיתי. ("לך לבדך חטאתי, והרע בעיניך עשיתי.")
6. אם החיילים הללו יהיו ברשותי (יהיו שייכים לי), אוכל להיות אדון העולם כולו.
7. לעולם אין הטבע אומר דבר אחד, ואילו החוכמה – דבר אחר.
8. קולי קורא אותך (לך) לבדך/יחידה. לא פוקד אותי (בא אלי) שום לילה, שום יום, בלעדיך.
9. אני עצמי התחלתי להיות במקום בטוח, והוא החל להיות בסכנה.
10. באמצעות מותו של הקטור כבשת את מלכות דְרִדְנֹוס (= העיר טרויה).
11. אני יכול לאשר זאת בוודאות, רבותי השופטים.

12. "מפני שאינני יכול," הוא אמר, "להציל את עצמי יחד עמכם, אכן אדאג בוודאי לחייכם; אתם, שאתכם הובלתי אל הסכנה."
13. בכוונתנו לעשות את דרכנו/לצאת למסע דרך הפרובינקיה בלי עוון כלשהו, הואיל ואין לנו דרך אחרת.
14. לעומת זאת הנפש לבדה אינה גלויה, לא כאשר היא נוכחת ולא כאשר (לאחר ש-) היא פרשה.
15. את לבדך נושאת חן בעיני.
16. מי שפועל באמצעות אדם אחר, פועל בעצמו.

שיעור 11

1. הטיית צירופים:

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	aliquī hospes (m.)	aliqua urbs (f.)	quīdam mōns (m.)
	<i>acc.</i>	aliquem hospitem	aliquam urbem	quendam montem
	<i>gen.</i>	alicūius hospitis	alicūius urbis	cūiusdam montis
	<i>dat.</i>	aliquī hospiti	aliquī urbī	cuīdam montī
	<i>abl.</i>	aliquō hospite	aliquā urbe	quōdam monte
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	aliquī hospitēs	aliquae urbēs	quīdam montēs
	<i>acc.</i>	aliquōs hospitēs	aliquās urbēs	quōsdam montēs
	<i>gen.</i>	aliquōrum hospitem	aliquārum urbium	quōrundam montium
	<i>dat.</i>	aliquibus hospitibus	aliquibus urbibus	quibusdam montibus
	<i>abl.</i>	aliquibus hospitibus	aliquibus urbibus	quibusdam montibus

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	oppidum quoddam (n.)	aliquod tempus (n.)	quaedam poena (f.)
	<i>acc.</i>	oppidum quoddam	aliquod tempus	quandam poenam
	<i>gen.</i>	oppidī cūiusdam	alicūius temporis	cūiusdam poenae
	<i>dat.</i>	oppidō cuīdam	aliquī tempori	cuīdam poenae
	<i>abl.</i>	oppidō quōdam	aliquō tempore	quādam poenā
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	oppida quaedam	aliqua tempora	quaedam poenae
	<i>acc.</i>	oppida quaedam	aliqua tempora	quāsdam poenās
	<i>gen.</i>	oppidōrum quōrundam	aliquōrum temporum	quārundam poenārum
	<i>dat.</i>	oppidīs quibusdam	aliquibus temporibus	quibusdam poenīs
	<i>abl.</i>	oppidīs quibusdam	aliquibus temporibus	quibusdam poenīs

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	quis/quī liber? (m.)	quae orātiō? (f.)	quod mare? (n.)
	<i>acc.</i>	quem librum?	quam orātiōnem?	quod mare?
	<i>gen.</i>	cūius librī?	cūius orātiōnis?	cūius maris?
	<i>dat.</i>	cuī librō?	cuī orātiōnī?	cuī marī?
	<i>abl.</i>	quō librō?	quā orātiōne?	quō marī?
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	quī librī?	quae orātiōnēs?	quae maria?
	<i>acc.</i>	quōs librōs?	quās orātiōnēs?	quae maria?
	<i>gen.</i>	quōrum librōrum	quārum orātiōnum?	quōrum marium?
	<i>dat.</i>	quibus librīs?	quibus orātiōnibus?	quibus maribus?
	<i>abl.</i>	quibus librīs?	quibus orātiōnibus?	quibus maribus?

2. תרגום :

1. אין להגזים. (מילולית: שום דבר לא יותר מדי).
2. לאן אתה הולך, מורי? מניין אתה בא?
3. מאיזו סיבה באת לכאן?
4. אנשים מסוימים עזבו/יצאו מהעיר, אחרים איבדו עצמם לדעת.
5. איזושהי תרמית מסתתרת.
6. יהא הדבר אשר יהיה, אני חושש מפני הדנאים, אפילו בנשאים מתנות.
7. אבל הוא החל לעשות מלחמה עם צבא גדול ו(החל) לבקש בגלוי את השלטון על נומידיה כולה.
8. מפני מי אתה בורח? או מי הודף/מרחיק אותך מחיבוקינו?
9. אם תשים לב לעוונות, אדוני, אדוני, מי יישא [זאת]/יעמוד [בזאת]? ("אם עוונות תשמר-יה, אדוני, מי יעמוד.")
10. האם אתה האיש ההוא, אשר הסנאט לא יכל [זמן עבר!]: להיות בלעדיו?
11. באילו מקומות נלחמו הרומאים עם אנשי קרתגו?
12. האסון מוצא בנקל את כל מי שהוא מחפש.
13. מה אומלל הוא סיוע אשר אינו נושא פרי/שאיין לו הצלחה.
14. מי ששומר את שבועתו, מגיע לכל מקום.
15. אישה אוהבת או שונאת, אין שום דבר שלישי. (או שאישה אוהבת או שהיא שונאת...)
16. העיניים כלל לא חוטאות, אם השכל מצווה לעיניים.
17. אי ידיעת החוק אינה פוטרת שום איש.
18. היא אומנם נלחמת, אך את מי יכלה נערה לנצח, או מי יכל לנצח את יופיטר?
19. הבנים שלו רבו זה עם זה ללא הפסקה. (מילולית: לבנים שלו היו מריבות בלתי פוסקות בינם לבין עצמם.)
20. לא סוללות העפר ולא התעלות לא יכלו לרסן את עוצמת האויב (האויבים).

שיעור 12

1. הטיית צירופים :

(יחסת ווקטיבוס לא נכתבה בנפרד, היות שבכל המקרים היא זהה לנומינטיבוס)

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	mīles ācer (m.)	celeris ratis (f.)	omnis vir (m.)	crēber rūmor (m.)
	<i>acc.</i>	mīlitem acrem	celerem ratem	omnem virum	crēbrum rūmōrem
	<i>gen.</i>	mīlitis acris	celeris ratis	omnis virī	crēbrī rūmōris
	<i>dat.</i>	mīlitī acrī	celerī ratī	omnī virō	crēbrō rūmōrī
	<i>abl.</i>	mīlite acrī	celerī rate	omnī virō	crēbrō rūmōre
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	mīlitēs acrēs	celerēs ratēs	omnēs virī	crēbrī rūmōrēs
	<i>acc.</i>	mīlitēs acrēs	celerēs ratēs	omnēs virōs	crēbrōs rūmōrēs
	<i>gen.</i>	mīlitum acrium	celerium ratium	omnium virōrum	crēbrōrum rūmōrum
	<i>dat.</i>	mīlitibus acribus	celeribus ratibus	omnibus virīs	crēbrīs rūmōribus
	<i>abl.</i>	mīlitibus acribus	celeribus ratibus	omnibus virīs	crēbrīs rūmōribus

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	turpis mōs (m.)	rēs mortālis (f.)	puer fēlix (m.)	homō sapiēns (m.)
	<i>acc.</i>	turpem mōrem	rem mortālem	puerum fēlicem	hominem sapientem
	<i>gen.</i>	turpis mōris	reī mortālis	puerī fēlicis	hominis sapientis
	<i>dat.</i>	turpī mōrī	reī mortālī	puerō fēlicī	hominī sapientī
	<i>abl.</i>	turpī mōre	rē mortālī	puerō fēlicī	homine sapientī
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	turpēs mōrēs	rēs mortālēs	puerī fēlicēs	hominēs sapientēs
	<i>acc.</i>	turpēs mōrēs	rēs mortālēs	puerōs fēlicēs	hominēs sapientēs
	<i>gen.</i>	turpium mōrum	rērum mortālium	puerōrum fēlicium	hominum sapientium
	<i>dat.</i>	turpibus mōribus	rēbus mortālibus	puerīs fēlicibus	hominibus sapientibus
	<i>abl.</i>	turpibus mōribus	rēbus mortālibus	puerīs fēlicibus	hominibus sapientibus

2. תרגום :

1. הוי החיים, ארוכים [אתם] לאומלל, קצרים למאושר!
2. זעם הוא פגם נתעב ומביש.
3. לפיכך אנשים מסוימים מבין החכמים אמרו: זעם הוא אי שפיות קצרה.
4. לפתע אפוא הוא פולש (פלש) אל שטחו עם פלוגה גדולה, לוכד (לכד) אנשים רבים, שורף (שרף) מבנים.
5. אין דבר כה דומה למוות כמו שינה.
6. בזכרו את גבורותיו מקדם הוא נטל את הרעל, אשר תמיד היה רגיל להחזיק עמו.
7. אך שום דבר שהנו אכזרי אינו מועיל.
8. ואין איזשהו מקום עצוב בעיר כולה. ובעיר כולה אין איזשהו מקום עצוב.
9. לא את כל הדברים יכולים כולנו לעשות. (לא כולנו יכולים הכול).
10. אין פלוני יכול להימלט לא ממוות ולא מאהבה.
11. המזל מסייע לחזקים.
12. הן באמת כל האומנויות ששייכות לתרבות יש להן קשר משותף מסוים.
13. כל מי שיכלו לפסוק דבר מה על אודות כישוריו, העריכו אותו פראוי להכרה ולאירוח.
14. חולה, אשר עושה את רופאו ליורשו, נוהג עם עצמו לא כשורה.
15. אבוי! מה קשה לא להסגיר את הפשע בהבעת הפנים.
16. קשה, קל, נעים, נוקב – הנך אותו האיש: איני יכול לחיות לא אתך ולא בלעדיך.
17. דברים טבעיים אינם מבישים.
18. לא היה צבא, לא זעם, לא מלחמות; והחרש האכזר לא חישל חרב באומנותו חסרת הרחמים.

שיעור 13

1. הטיית צירופים :

<i>comparātīvus</i>				
<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	urbs asperior	mons ingentior	exercitus māior
	<i>voc.</i>	urbs asperior	mons ingentior	exercitus māior
	<i>acc.</i>	urbem asperiōrem	montem ingentiōrem	exercitum māiōrem
	<i>gen.</i>	urbis asperiōris	montis ingentiōris	exercitūs māiōris
	<i>dat.</i>	urbī asperiōrī	montī ingentiōrī	exercitū māiōrī
	<i>abl.</i>	urbe asperiōre	monte ingentiōre	exercitū māiōre
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	urbēs asperiōrēs	montēs ingentiōrēs	exercitūs māiōrēs
	<i>voc.</i>	urbēs asperiōrēs	montēs ingentiōrēs	exercitūs māiōrēs
	<i>acc.</i>	urbēs asperiōrēs	montēs ingentiōrēs	exercitūs māiōrēs
	<i>gen.</i>	urbium asperiōrum	montium ingentiōrum	exercituum māiōrum
	<i>dat.</i>	urbibus asperiōribus	montibus ingentiōribus	exercitibus māiōribus
	<i>abl.</i>	urbibus asperiōribus	montibus ingentiōribus	exercitibus māiōribus

<i>superlātīvus</i>				
<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	urbs asperrima	mons ingentissimus	exercitus maximus
	<i>voc.</i>	urbs asperrima	mons ingentissime	exercitus maxime
	<i>acc.</i>	urbem asperrimam	montem ingentissimum	exercitum maximum
	<i>gen.</i>	urbis asperrimae	montis ingentissimī	exercitūs maximī
	<i>dat.</i>	urbī asperrimae	montī ingentissimō	exercitū maximō
	<i>abl.</i>	urbe asperrimā	monte ingentissimō	exercitū maximō
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	urbēs asperrimae	montēs ingentissimī	exercitūs maximī
	<i>voc.</i>	urbēs asperrimae	montēs ingentissimī	exercitūs maximī
	<i>acc.</i>	urbēs asperrimās	montēs ingentissimōs	exercitūs maximōs
	<i>gen.</i>	urbium asperrimārum	montium ingentissimōrum	exercituum maximōrum
	<i>dat.</i>	urbibus asperrimīs	montibus ingentissimīs	exercitibus maximīs
	<i>abl.</i>	urbibus asperrimīs	montibus ingentissimīs	exercitibus maximīs

2. תרגום :

- מעולם עד אותה שעה לא התאספו כוחות רומיים גדולים יותר אל מקום אחד.
- הן בכל אומנות או עיסוק או במידה הטובה עצמה כל שהנו טוב מכול (optimum quidque) הריהו נדיר מכול.
- ליופיטר הטוב והגדול מכולם.
- הרי אין שום דבר חביב יותר מהמידה הטובה.
- כסף זול יותר מזהב, וזהב – ממידות טובות.
- קרתגו הייתה עשירה במשאבים ותקיפה ביותר בענייני מלחמה.
- אלי המרום מתבוננים בענייני אנוש (mortalia) בעיניים צודקות/הגונות (בעיני צדק).
- אם אף על פי כן, הוי אלי המרום, אתם רואים מעשי אנוש (מילולית: מעשים בני חלוף), הוי קשובים אלי/זכרו אותי!
- היום הבא/העוקב הוא תלמידו של [היום] הקודם.
- מה שקורה לכל אדם באשר הוא, יכול לקרות לכולם.
- לאוסוס, אשר ממנו לא היה אחר/שני יפה יותר.
- הקיימותי גלגל נצחי יותר מארד וגבוה יותר ממבנה הפירמידות המלכותי.

©

13. הרהוט (ביותר) מצאצאיו של רומולוס, ככל שהנם וככל שהיו, מרקוס טוליוס, וככל שיהיו אחר כך בשנים אחרות. קטולוס מכיר לך תודה עצומה, [זה] המשורר הגרוע מכולם, משורר גרוע מכולם במידה כה רבה (או: משורר כה גרוע מכולם), כשם שאתה פטרונם המצוין של הכול!

שיעור 14

1. כתבתי מכתב בשעה העשירית, מיד לאחר שקראתי את מכתבך.
2. מה יותר קשר מסלע? מה רך יותר ממים?
3. כל תוכניותיך/תוכניותיך כולן ברורות לנו יותר מאור.
4. למחרת (מילולית: ביום הבא/שלאחר מכן) האויבים התמקמו בגבעות רחוק מהמחנה.
5. האויב החל (האויבים החלו) להתגרות בפרשינו בקרב באופן מתון יותר מאשר ביום הקודם.
6. דבר זה, כבדרך כלל, היה קל יותר באומר מאשר במעש.
7. ענייניהם של זרים רצויים לנו יותר, ועניינינו אנו – לזרים (כלומר, רצויים יותר לזרים).
8. החיים עצמם הם קצרים, אך הם נעשים ארוכים יותר בגלל רעות.
9. כאב הנפש חמור יותר במאוד מאוד מכאבו של הגוף.
10. מכתבך כולל בחלקו דברים שמחים ובחלקו דברים עצובים.
11. קיבלתי את הספר ששלחת ואני מודה לך. אף על פי כן אני עסוק מאוד בימים אלה (מילולית: בזמן זה). לפיכך עדיין לא קראתי.
12. דאגה מוגזמת מקלקלת יותר מאשר מתקנת.
13. אני רואה סימן מבעית, ומדהים עליו לספר.
14. הם שולחים שגרירים אל קיסר כדי לבקש עזרה.
15. הם קוראים את חניבעל בחזרה כדי להגן על המולדת.
16. באמצע חיינו אנחנו במוות.
17. היה בין העיר אֵילֶרְדָה לגבעה הקרובה ביותר, היכן שפֶטְרִיוס ואֶפְרִיניוס החזיקו את מחנם, מישור שאורכו בקירוב שלוש מאות צעדים, ובערך באמצעו של מרחב זה היה תל מעט נישא יותר [על סביבותיו].
18. יערות (פלא לומר זאת!) קפצו ממקומם.
19. ביטחון המדינה (רווחת המדינה) הוא החוק העליון.
20. המדינה הרומית עומדת על מנהגיה העתיקים ועל גבריה.
21. הם אוספים/מלקטים עשבים ממין זה, שמפחיד מאוד לדבר עליהם, לא רק לאכלם. (מילולית: איומים לדיבור, לא רק למאכל).
22. המזל הפכפך: הוא דורש מהר בחזרה את מה שנתן. (וכן: הוא ממהר לדרוש בחזרה...)
23. לרמי מעלה/לנשיאים מזיקה נפילתם בקלות יתרה (מילולית: באופן קל יותר בהרבה).

שיעור 15

1. הטיית פעלים (מודוס אינדיקטיבוס, סביל):

	<i>praes.</i>	<i>impf.</i>	<i>fut.</i>	<i>praes.</i>	<i>impf.</i>	<i>fut.</i>
<i>1 sg.</i>	concor	concorābar	concorābor	teneor	tenēbar	tenēbor
<i>2 sg.</i>	concorāris	concorābāris	concorāberis	tenēris	tenēbaris	tenēberis
<i>3 sg.</i>	concorātur	concorābātur	concorābitur	tenētur	tenēbātur	tenēbitur
<i>1 pl.</i>	concorāmur	concorābāmur	concorābimur	tenēmur	tenēbāmur	tenēbimur
<i>2 pl.</i>	concorāminī	concorābāminī	concorābiminī	tenēminī	tenēbāminī	tenēbiminī
<i>3 pl.</i>	concorantur	concorābantur	concorābuntur	tenentur	tenēbantur	tenēbuntur

	<i>praes.</i>	<i>impf.</i>	<i>fut.</i>	<i>praes.</i>	<i>impf.</i>	<i>fut.</i>
1 sg.	trahor	trahēbar	trahar	aperior	aperiēbar	aperiar
2 sg.	traheris	trahēbāris	trahēris	aperīris	aperiēbāris	aperiēris
3 sg.	trahitur	trahēbātur	trahētur	aperītur	aperiēbātur	aperiētur
1 pl.	trahimur	trahēbāmur	trahēmur	aperīmur	aperiēbāmur	aperiēmur
2 pl.	trahiminī	trahēbāminī	trahēminī	aperīminī	aperiēbāminī	aperiēminī
3 pl.	trahuntur	trahēbantur	trahentur	aperiuntur	aperiēbantur	aperientur

inf. praes. pass. : concitārī, tenērī, trahī, aperīrī

2. תרגום :

1. כל הדברים משתנים, דבר אינו כלה.
2. הערים נלכדות (נלכדו, יילכדו/תילכדנה) על ידי האויב.
3. דברים רבים יותר נעשים/מתבצעים בשכל (על ידי שכל) מאשר בכוח (על ידי כוח).
4. העניינים בסיציליה מתנהלים (התנהלו, יתנהלו) באופן רע הן בים הן ביבשה.
5. קרתגו כולה/בשלמותה תיהרס על ידי הרומאים.
6. האויבים נהדפים (נהדפו, ינהדפו) על ידי צבאות גדולים.
7. ההלווטיים מוקפים מכל עבר/לחלוטין בגלל טבעו של המקום.
8. איש אינו חייב להיענש פעמיים בעבור פשע אחד.
9. הסכנה באה מהר יותר כאשר בזים לה/מזולזלים בה. (שימו לב לתרגום בעזרת פועל פעיל. מילולית : כאשר היא נלעגת).
10. כאשר החכם מביס את עצמו (כלומר, כובש את יצרו), (או אז) הוא מובס פחות מכול (= כלל וכלל אינו מובס).
11. נדמה שאני אומר דבר מה חשוב./נדמה שאני מדבר גדולות.
12. בני אדם מוסטים לפעמים אפילו מעקרונותיהם בגלל/על ידי סכום כסף גדול (מילולית = גודל/מידה גדולה של כסף).
13. סוקרטס יכול להיקרא בצדק אבי הפילוסופיה.
14. גם אנחנו כבים וניצתים.
15. שום דבר אינו מובטח לגבי הלילה של זה היום – שהות גדולה מדי נתתי – שום דבר [אינו מובטח] לגבי שעה זו.
16. הוא נדמה בעיני (נראה לי) שווה לאל, הוא, אם הולם הדבר, [נדמה בעיני] גובר על האלים.
17. למי (בעיני מי) תִּרְאִי יפה? את מי תאהבי כעת? מי יקראך שלו? (מילולית : של מי תיקראי? והכוונה, נערתו של מי?)
18. מזיק הזעם אשר מוסווה.
19. מיד מתרפים מכפור איבריו של איניאס.
20. הן היה איש מסוים בעל כישרון אדיר/עילאי, זנון, אשר חסידי רעיונותיו (= תורתו) נקראים סטואיים.

שיעור 16

1. הוא מזיז/מפרק את המחנה ובתוך חמישה עשר ימים בקירוב מגיע אל גבולות הבלגים.
2. כך כל האי הוא בהיקף של אלפיים מיל./כך היקף האי כולו הוא אלפים מיל. (vicies centum)
3. milium passuum : 20 פעמים מאה אלף צעדים = 2,000 מיל.)
3. רווח בלי נזק/הפסד לזולת אינו יכול להתקיים.
4. קיבלתי ממך שתי איגרות אתמול.

©

5. לחכם חמור יותר לספוג ביזיון מאשר חבטות. (מילולית: להיות מבוזה מאשר להיחבט).
6. יתקיימו/ייעשו כל הדברים, אשר צודק לקיימם/לעשותם.
7. לא אלף נושאות חן בעיני, אינני לולין של אהבה.
8. יש לי ארבע עשרה (פעמיים שבע) נימפות בעלות גוף מצוין.
9. המחנה הרומי השני היה רחוק (ב)מרחק של עשרים מיל.
10. לאחר עשרים שנה אוליקסס שב הביתה.
11. בתוך שלושה ימים אפליג לקרתגו.
12. וללא ספק גבורה במלחמה עולה על שאר הדברים כולם. היא הולידה לעם הרומאי את שמו, היא הולידה לעיר זו תהילה נצחית, היא אילצה את העולם לציית לשלטון זה; כל הדברים המעודנים, כל העיסוקים הנפלאים האלה שלנו וזה שבחנו המשפטי ופעלתנותנו חוסים בהשגחתה ובמשמרה של גבורת המלחמה/הגבורה בקרב ובמלחמה. מיד כשהומה (המה/הרעיש) קורטוב של פורענות, אומנויותינו משתקקות לאלתר.
13. השטח השתרע לאורך מאתיים ארבעים מיל.
14. לכדתי שש מאות ספינות
15. שילמתי לפלבס הרומית שלוש מאות ססטרטיים לכל איש ואיש על פי צוואתו של אבי.
16. בגלל/על ידי מחלוקת נעשית אחדות הדעות יקרה יותר.

שיעור 17

1. הטיית פעלים (מודוס אינדיקטיבוס, סביל):

הערה: צורות ה-p.p.p. נכתבו בזכר בלבד, אך יש לזכור כי הן נוטות על פי מינו של הנושא ומספרו, כדוגמת שמות תואר מן הנטיות הראשונה והשנייה.

	<i>perf.</i>	<i>plqpf.</i>	<i>fut II.</i>	<i>perf.</i>	<i>plqpf.</i>	<i>fut II.</i>
<i>1 sg.</i>	datus sum	datus eram	datus erō	vīsus sum	vīsus eram	vīsus erō
<i>2 sg.</i>	datus es	datus erās	datus eris	vīsus es	vīsus erās	vīsus eris
<i>3 sg.</i>	datus est	datus erat	datus erit	vīsus est	vīsus erat	vīsus erit
<i>1 pl.</i>	datī sumus	datī erāmus	datī erimus	vīsī sumus	vīsī erāmus	vīsī erimus
<i>2 pl.</i>	datī estis	datī erātis	datī eritis	vīsī estis	vīsī erātis	vīsī eritis
<i>3 pl.</i>	datī sunt	datī erant	datī erunt	vīsī sunt	vīsī erant	vīsī erunt

	<i>perf.</i>	<i>plqpf.</i>	<i>fut II.</i>	<i>perf.</i>	<i>plqpf.</i>	<i>fut II.</i>
<i>1 sg.</i>	coāctus sum	coāctus eram	coāctus erō	dīvīsus sum	dīvīsus eram	dīvīsus erō
<i>2 sg.</i>	coāctus es	coāctus erās	coāctus eris	dīvīsus es	dīvīsus erās	dīvīsus eris
<i>3 sg.</i>	coāctus est	coāctus erat	coāctus erit	dīvīsus est	dīvīsus erat	dīvīsus erit
<i>1 pl.</i>	coāctī sumus	coāctī erāmus	coāctī erimus	dīvīsī sumus	dīvīsī erāmus	dīvīsī erimus
<i>2 pl.</i>	coāctī estis	coāctī erātis	coāctī eritis	dīvīsī estis	dīvīsī erātis	dīvīsī eritis
<i>3 pl.</i>	coāctī sunt	coāctī erant	coāctī erunt	dīvīsī sunt	dīvīsī erant	dīvīsī erunt

	<i>perf.</i>	<i>plqpf.</i>	<i>fut II.</i>	<i>perf.</i>	<i>plqpf.</i>	<i>fut II.</i>
<i>1 sg.</i>	factus sum	factus eram	factus erō	inventus sum	inventus eram	inventus erō
<i>2 sg.</i>	factus es	factus erās	factus eris	inventus es	inventus erās	inventus eris
<i>3 sg.</i>	factus est	factus erat	factus erit	inventus est	inventus erat	inventus erit
<i>1 pl.</i>	factī sumus	factī erāmus	factī erimus	inventī sumus	inventī erāmus	inventī erimus
<i>2 pl.</i>	factī estis	factī erātis	factī eritis	inventī estis	inventī erātis	inventī eritis
<i>3 pl.</i>	factī sunt	factī erant	factī erunt	inventī sunt	inventī erant	inventī erunt

inf. perf. pass.: datus esse, vīsus esse, coāctus esse, dīvīsus esse, factus esse, inventus esse

2. תרגום:

1. החומות הוגנו על ידי האזרחים. (האזרחים הגנו על החומות).
2. מה שנגזל מרשעים, ניתן לישרים (לתמימי דרך).
3. דבר זה נודע להלווטיים על ידי מודיעים.
4. ההלווטיים שולהבו על ידי אורגטוריקס.
5. הונחו יסודות ההגנה.
6. אז קיסר אמר: "הפור הוטל".
7. מכאן ומכאן/בשני הצדדים נלחמו בחירוף נפש עד הערב. עם שקיעת החמה הוביל אריוביסטוס את כוחותיו בחזרה אל המחנה.
8. אלקיביאדס התחנך בביתו של פריקלס (הלא אומרים כי היה בנו החורג), והשכלתו ניתנה לו על ידי סוקרטס. (אפשר, ולעתים עדיף, להמיר בצורה פעילה: וסוקרטס הקנה לו השכלה/לימד אותו).
9. לפיכך לא זו בלבד שהם תלו בו תקווה גדולה (הייתה להם תקווה גדולה בו), אלא גם פחד, הואיל ויכול היה הן להזיק באופן מרבי (במאוד מאוד) הן להועיל.
10. אז אל נכון תצאו מיוון, כאשר תנוצחו/תובסו על ידי הרומאים.
11. מחנה הוקם באיטליה, במעברי ההרים של אטרוריה, נגד העם הרומי, [ו]מספר האויבים גדל מדי יום ביומו.
12. הרי חניבעל החזיק עצמו במקום אחד, במצודה אשר ניתנה [לו] על ידי המלך.
13. נלחמו/הייתה לחימה במאמץ אדיר, ולבסוף פומפיוס נוצח ומחנהו נחרב/נהרס.
14. גאליה בכללותה מחולקת לשלושה חלקים, אשר באחד מהם שוכנים הבלגים, בשני (באחר) – האקוויטאנים ובשלישי מי שבשפתם הם (שלהם עצמם) קרויים קלטים, ובשפתנו – גאליים. אלה כולם נבדלים זה מזה בשפתם, במנהגיהם ובחוקיהם. הבלגים הם החזקים ביותר מכל אלה.
15. איטליה הייתה אז מלאה באומנויות ובתחומי לימוד (disciplinārum) יווניים, ועיסוקים אלה טופחו אז גם/אפילו בלאטיוס ביתר מרץ (vehementius) מאשר עתה באותן ערים, וכאן (או: ואפילו כאן) ברומא, בשל שלוות המדינה, הם לא הוזנחו.

שיעור 18

1. הטיית פעלים:

sequor

praes. dep./pass. ind.: sequor, sequeris, sequitur, sequimur, sequimini, sequuntur

imper. praes. dep./pass.: sequere, sequimini

īrascor

impf. dep./pass. ind.: īrāscēbar, īrāscēbāris, īrāscēbātur, īrāscēbāmur, īrāscēbāmini, īrāscēbantur

imper. praes. dep./pass.: īrāscere, īrāscimini

patior

fut. dep./pass. ind.: patiar, patiēris, patiētur, patiēmur, patiēmini, patientur

veniō

imper. praes. act.: venī, venīte

ūtor

perf. dep./pass. ind.: ūsus (a, um) sum, ūsus es, ūsus, est, ūsī (ae, a) sumus, ūsī estis, ūsī sunt

imper. praes. dep./pass.: ūtere, ūtimini

dūcō

imper. praes. act.: dūc, dūcite

clāmō

imper. praes. dep. act.: clāmā, clāmāte

2. תרגום:

1. כאשר עמל פילס דרך, שבח רגיל לבוא בעקבותיו.
2. כאשר המזל מחניף, הוא בא כדי ללכוד.
3. ממעמקים קראתי אליך, אדוני: אדוני, שמע קולי. ("ממעמקים קראתיך ה'. אדוני, שמעה בקולי.")
4. נפש היודעת לחשוש, יודעת להתקדם בבטחה.
5. חמדן, מלבד כשהוא מת, אינו עושה כלום כהלכה. (חמדן אינו עושה דבר כהלכה אלא בשעת מותו.)
6. פויבוס, נטה חסדך! כהן חדש נכנס אל מקדשך.
7. עשה אפוא את מה שאני אומר, בני, ושחרר את עצמך! ("עשה זאת אפוא בני, והינצל.")
8. לך אל הנמלה, הוי עצל, התבונן בדרכיה ולמד חוכמה! (לך-אל-נמלה עצל, ראה דרכיה וחכם.)
9. אדם נמצא מחוץ לגופו כאשר הוא כועס.
10. השיבו את נפשכם (חדשו את רוחכם) וגרשו פחד עגום; אולי ינעם ביום מן הימים לזכור אף דברים אלה.
11. עד מתי ככלות הכול, קטילינא, תנצל (לרעה) את סבלנותנו? כמה זמן עוד יחמוק מאתנו (יהתל בנו) זה הטירוף שלך? לאיזו תכלית תשתולל חוצפתך שלוחת (ה)רסן?
12. אומת הגאלים כולם מסורה לחלוטין לפולחנים דתיים, ובגלל סיבה זו אלה, אשר לקו במחלות חמורות למדי, ואלה, שנוטלים חלק בקרבות ובסכנות, מקריבים בני אדם במקום קורבן בהמות ומשתמשים בדוראידיים כמשגיחים עבור זבחים אלה.
13. שנה כעת הלוך רוח זה, האמן לי, שכח את הקטל ומעשי ההצתה.
14. קטילינא, המשך למקום שאליו התחלת [ללכת]! צא סוף כל סוף מן העיר! השערים פתוחים, צא לדרכך! הובל אתך החוצה גם את כל אנשיך, ואם לא/ואם פחות מכולם, רבים ככל האפשר! טהר את העיר! תשחרר אותי מפחד גדול ... אינך יכול להסתובב בינינו (להתרועע עמנו) כעת זמן רב יותר; לא אשא, לא אסבול, לא ארשה [זאת].

שיעור 19

1. הטיית צורות הבינוני כנדרש:

<i>sing.</i>	<i>nom.</i>	rapīēns	nocitūra	passus	adiuvāns
	<i>voc.</i>	rapīēns	nocitūra	passē	adiuvāns
	<i>acc.</i>	rapientem	nocitūram	passum	adiuvantem
	<i>gen.</i>	rapientis	nocitūrae	passī	adiuvantis
	<i>dat.</i>	rapientī	nocitūrae	passō	adiuvantī
	<i>abl.</i>	rapientī/e	nocitūrā	passō	adiuvantī/e
<i>plur.</i>	<i>nom.</i>	rapientēs	nocitūrae	passī	adiuvantēs
	<i>voc.</i>	rapientēs	nocitūrae	passī	adiuvantēs
	<i>acc.</i>	rapientēs	nocitūrās	passōs	adiuvantēs
	<i>gen.</i>	rapientium	nocitūrārum	passōrum	adiuvantium
	<i>dat.</i>	rapientibus	nocitūrīs	passīs	adiuvantibus
	<i>abl.</i>	rapientibus	nocitūrīs	passīs	adiuvantibus

2. תרגום:

1. השופט מורשע, כאשר הפושע (המזיק) מזוכה (בדין).
2. נושא הנס/הנשר נהרג שעה שנלחם באומץ עילאי.
3. כאן במערה עצומה המלך איאולוס רודה בשררתו (*imperiō*) ברוחות המתקוטטות ובסערות הסואנות, ומרסן (אותן) בכבלים (שלשלאות) ובכלא.
4. האייל, מבוהל לפתע מקולות הציידים, התחיל לנוס דרך השדה ובריצה קלה חמק מהכלבים.
5. הזקנה היא פעלתנית ולעולם מחוללת דבר מה ועמלה.
6. אלכסנדר, לאחר שבחן הן את מלך היהודים הן את צבאם, "סוף כל סוף", אמר, "אני רואה סכנה הולמת לעוז רוחי." משאמר/הביע דברים אלה, הוא ראשון דרבן את סוסו.
7. היות שהושפע מידיעות ומאיגרות אלה, קיסר גייס שני לגיונות חדשים בגאליה שמדרום לאלפים/בצפון איטליה.
8. בהיותו בן תשע עשרה שנה, כוננתי (הקמתי) צבא בעצתי הפרטית ובהוצאתי הכספית האישית, אשר באמצעותו שיחררתי את מדינתנו, שדוכאה תחת שלטונה/עריצותה של כנפיה.
9. הוי אתם שסבלתם תלאות קשות יותר (מילולית: דברים חמורים יותר), ישים האל קץ גם לאלה. (דהיינו, לתלאות/צרות אלה).
10. נכתר את המצודה; זאת ועוד, בתוך זמן קצר נלכוד אותה (או) לאחר שננטשה על ידי אויבינו או עם אויבינו עצמם.
11. מה עצוב, כאשר רעה שנסתיימה (כלתה) מחדשת עצמה (מתחדשת)!
12. מי שתומך בפושע, נעשה שותף לאשמה.
13. חניבעל מוביל כוחותיו אל אטרוריה, כשבכוונתו לצרף אליו (*adiunctūrus*) גם עם זה או בכוח או ברצון (מרצונו החופשי [של העם היושב באטרוריה, כמובן]).
14. מחנה הוקם באיטליה, במעברי ההרים של אטרוריה, נגד העם הרומי, [מ]מספר האויבים גדל מדי יום ביומו. עם זאת את מצביאו של זה המחנה ומנהיגם של אויבינו אתם רואים בתוך חומותינו וממש בסנאט, בעודו מכונן/זומם מדי יום ביומו איזשהו חורבן פנימי למדינה.
15. פביוס אמר לאנשיו, שעה שניסו לסייע לו, "לשווא מנסים אתם לבוא לעזרת חיי (להציל את חיי), כי אותי כבר נוטשים דמי וכוחותי (כי כבר דמי וכוחותי אוזלים לי). היסוגו אל הלגיון!" בהילחמו ככה, הוא נפל זמן קצר אחר כך, והיה לאנשיו לישועה (והושיע את אנשיו).
16. הוא מפזר את הצבא ומניס אותו, (ו)לאחר שפוזר הוא רודף אותו.
17. משום שפחד, אינדוטיומרוס שלח שגרירים אל קיסר.

שיעור 20

1. הטיית פעלים כנדרש:

volō: *praes. act. ind.*
 nōlō: *fut. act. ind.*
 mālō: *praes. act. ind./impf. act. ind.*
 exeō: *fut. act. ind.*
 adferō: *perf. act. ind.*
 adeō: *praes. pass. ind.*
 efferō: *fut. pass. ind.*

	volō	nōlō	mālō	mālō	exeō	adferō
1 sg.	volō	nōlam	mālō	mālēbam	exībō	attulī
2 sg.	vīs	nōlēs	māvīs	mālēbās	exībis	attulistī
3 sg.	vult	nōlet	māvult	mālēbat	exībit	attulit
1 pl.	volumus	nōlēmus	mālumus	mālēbāmus	exībimus	attulimus
2 pl.	vultis	nōlētis	māvultis	mālēbātis	exībits	attulistis
3 pl.	volunt	nōlent	mālunt	mālēbant	exībunt	attulērunt

	adeō	efferō
1 sg.	adeor	efferar
2 sg.	adīris	efferēris
3 sg.	aditur	efferētur
1 pl.	adīmur	efferēmur
2 pl.	adīminī	efferēmīnī
3 pl.	adeuntur	efferentur

2. תרגום :

1. יהא הדבר אשר יהיה, אני חושש מפני הדנאים, אפילו בנשאים מתנות. (part. : ferentēs).
praes. act., m. pl. acc. של הפועל ferō בגוון של ויתור (concessivum).
2. יושרה כמעט לעולם לא שבה אל נפש, שממנה הסתלקה.
3. אתם, בהינתן ההזדמנות (לאחר שניתנה הזדמנות), דאגו לשלומכם.
4. הוא התפרץ אל אמצע האויבים, ולאחר ששניים נקטלו, הדף מעט את יתרים מהשער.
5. הנאה הניתנת מדבר מה קשה הריהי מתוקה מכול.
6. להיות מסוגל להזיק ולא לרצות [לעשות כן] הרי זו תהילה נפלאה מאין כמותה.
7. כסף הנו טוב, אם נפש טובה מושלת בכיפה (שולטת).
8. האם אנו הקונסולים נישא את (נשלים עם) קטילינא, שעה שהוא משתוקק להחריב את העולם בטבח ובשרפות?
9. יש לנו החלטת סנאט נגדך, קטילינא, תקיפה וחמורה. לא חסרה למדינתנו תוכנית ואף לא סמכותו של מעמד זה : אנו – אני אומר זאת בגלוי – אנו הקונסולים לוקים בחסר.
10. לעין כול נערוך עתה מלחמה צודקת עם (נגד) אויבנו, באין איש מפריע.
11. בחיי הרקולס! לאחר שקטילינא לבדו/יחידי סולק, נראה לי שהמדינה שוחררה ושוקמה (השתחררה והשתקמה/התרעננה).
12. שינוי פתאומי בא לאחר/בעקבות עניינים כה מוצלחים וכה בלתי צפויים אלה, כי המזל בהכפכותו קם להפיל את מי שמעט קודם לכן רוממו. ראשית נגד בנו, שעל אודותיו סיפרתי לעיל, הוא הפעיל את כוחו. (בבנו ... הוא הפליא את מכותיו).
13. התאוה חושבת את מה שהיא רוצה, לא את מה שראוי.
14. הואיל והאלים מסייעים, הואיל ואנו עומדים על המשמר ודואגים רבות (ומרבים לדאוג) בעוד מועד לעתיד (ו)משום שהעם הרומי תמים דעים [עמנו], נהיה אל נכון חופשיים בתוך זמן קצר.
15. היות שהושפעו מנאום זה, הם נותנים איש לרעהו אמונים ושבועה (= נשבעים אמונים איש לרעהו).
16. ככה בין שבמקרה בין שבעצת האלים בני האלמוות, החלק של המדינה ההלווטית, אשר המיט על העם הרומי אסון יוצא דופן, הוא ראש וראשון נענש/נתן את הדין. ובעניין זה נקם קיסר לא רק עוולות ציבוריות אלא גם אישיות.
17. ביבולוס לא יכול היה לשאת את עוצמת מחלתו. לאחר שמת, הפיקוד העליון (מילולית : שיא הפיקוד) לא שב אל איש (כלומר, לא ניתן לאיש).

©

18. טיפשי לרצות להתנקם בשכנך באמצעות שרפה.
 19. משניתנה תשובה זו, הוא פרש.
 20. ההלווטיים, הואיל והונעו ממחסור בכל הדברים, שלחו אליו שליחים בדבר כניעתם.
 (ההלווטיים הונעו ממחסור בכל הדברים ושלחו...)
 21. לאחר שהתקיים נאום זה, הוא פיזר את המועצה.

שיעור 21

1. ההלווטיים סברו, כי יש להם שטח צר.
 2. הראתי/הסברתי באמצעות מכתבי, שדבר זה לא יכול להתקיים.
 3. קיקרו מדווח/מספר, שהוא למד משפט אזרחי אצל קווינטוס מוקיוס.
 4. קוטא אומר, כי לא ילך אל האויב החמוש והוא דָּבַק בעניין זה.
 5. קיסר ציווה להלווטיים לחזור לגבולותיהם. (קיסר ציווה שההלווטיים יחזרו לגבולותיהם.)
 6. הם מתפלאים, כי המדינה הרומית צמחה/גדלה בתוך זמן כה קצר.
 7. הם האמינו, כי הוא הגיע אל סיציליה.
 8. אם ייתפס/לאחר שייתפס השלטון באמצעות שלושה עמים חזקים ואיתנים מאין כמותם, הם מקווים, כי הם יוכלו להשתלט על גאליה כולה.
 9. אני חפץ, אבות נכבדים, להיות רחום, אני חפץ לא להיראות רשלין בעתות משבר (בסכנות) כה גדולות לרפובליקה (*rei publicae: genetivus sg.*), אולם עתה אני מאשים את עצמי (אני עצמי מאשים את עצמי) בחוסר מעש ובהזנחה.
 10. "אין בכוונתי לומר כלום," הוא אמר, "על אודות דעתם של אלה, אשר מכנים שיעבוד נקלה מאין כמוהו בשם 'כניעה'".
 11. הובאו (הגיעו) אליו שמועות תכופות וכמו כן נודע לו מאיגרותיו של לפיאנוס, כי כל הבלגים, אשר אמרנו כי הם שלישי (משטחה) של גאליה, קושרים (קשרו) קשר נגד העם הרומי ומחליפים (והחליפו) בני ערובה.
 12. שם, שעה שנלחם, נהרג לוקיוס קוטא יחד עם חלק גדול מאוד (חלק הארי) של חייליו. יתרה נסוגו אל המחנה, אשר ממנו (*unde*) יצאו.
 13. הם מצווים לכל איש ואיש לקחת/להוציא לעצמו מביתו קמח לשלושה חודשים.
 14. אורגטוריקס מבטיח, כי הוא ישיג עבורם ממלכות (*regna*) בעזרת כוחותיו וצבאו שלו.
 15. משנודעו דברים אלה, קיסר חיזק את רוחם של הגאלים במילותיו והבטיח, כי הוא ידאג לעניין זה (עניין זה יהיה לו לדאגה); הוא הוסיף, כי יש לו תקווה גדולה, שאריוביסטוס ישים קץ לעוולות.
 16. ביום השביעי נודע לו מהסיירים, כי כוחותיו של אריוביסטוס רחוקים (רחקו) מכוחותינו עשרים וארבעה מיל.
 17. אני אמרתי גם (*idem*) בסנאט, כי אתה קבעת את הרג האופטימטים ל-28 באוקטובר.
 18. הוא שוכב כעת חסר אונים, רבותי האזרחים, ומרגיש כי הוא ספג מהלומה והושפל, והוא מסב בוודאי את מבטו לאחור (מפנה בוודאי את עיניו לאחור) לעתים קרובות אל עבר זו העיר, אשר הוא מתאבל, כי ניצלה מלועו/ממלתעותיו (אשר, לדאבונו, ניצלה ממלתעותיו).
 19. מיד כשצווה לצאת לגלות, הוא ציית, הוא הלך/יצא (הוא ציית והלך/יצא).
 20. על טבעם ומנהגיהם של הנרוויים גילה קיסר כך: לסוחרים אין שום גישה אליהם; הם אינם מתירים (*pati*) כי יובא אליהם שום יין וכן שום דבר מיתר הדברים השייכים למותרות (לפינוק); הם מבטיחים, כי (הם) לא ישלחו שגרירים ולא יקבלו איזשהו תנאי של שלום.

21. הרי אני רואה שישנם כאן בסנאט אנשים מסוימים, אשר היו יחד עמד.

שיעור 22

1. הניצחון מוסרי, הדיכוי אלים, יפה הסליחה. (לנצח זה מוסרי, לדכא – אלים, יפה – לסלוח.)
2. להימלט מתאוה הרי זה לנצח ממלכה.
3. אדם אחד, על ידי התמהמהותו, השיב לנו את מדינתנו. (*gerundium, abl. instr.*)
4. קיסר חייב היה לעשות/לנהל את כל הדברים בעת ובעונה אחת. (*gerundivum, n. pl.*) (nom., תואר פרידיקטיבי)
5. יש להשתעבד לזמן. (*gerundivum, n. sg. nom.*) מבנה אימפרסונלי.)
6. בגלל חיים ארוכים/הואיל והוא חי זמן רב, הוא רואה דברים רבים, אשר הוא לא רוצה (לראותם). (*gerundium, abl. causae*).
7. אורגטוריקס נבחר כדי להשלים/להגשים דברים אלה. (*gerundivum, f. pl. acc.*) הבעת תכלית)
8. בעת שיפוט הזריזות פסולה. (*gerundium, abl.*) אבלטיבוס עם מילת היחס (*in*)
9. אתה חי, וחי לא כדי להסיר/להשיל את חוצפתך, אלא כדי לחזקה. (בשני המקרים: *gerundivum, f. sg. acc.* הבעת תכלית)
10. נודע לו, שאריוביסטוס ממהר עם כוחותיו כולם כדי לכבוש את וסוֹנְטִיו, שהיא עירם הגדולה ביותר של הסקוואנים. (*gerundivum, m. sg. acc.*) הבעת תכלית)
11. אם כעת אצווה, קטילינא, שאתה תיעצר, אם [כעת אצווה] שאתה תוצא להורג, סבורני, יהיה עלי לחשוש. (*gerundivum, n. sg. nom.*) מבנה אימפרסונלי)
12. יש להכיר תודה גדולה לאלים בני האלמוות. (*gerundivum, f. sg. nom.*) תואר פרידיקטיבי)
13. הם טיפחו את תקוותו של קטילינא בהחלטותיהם הרופסות וחזקו את הקנוניה הנולדת על ידי כך ש-/משום שלא האמינו [כי זו קנוניה]. (*gerundium, abl. instr./causae*)
14. היא אשר יהיה, יש להתגבר על כל גורל על ידי עמידה בו (נשיאתו). (*superanda*)
15. הזקנה מרחיקה [אותנו] מעשיית דברים. [מעשיית] אילו [דברים]? או שמא מאלה, הנעשים על ידי נעורים וכוח (כוח הנעורים)? (*gerundivum, f. pl. abl.*) שם תואר אטריבוטיבי. אבלטיבוס של פירוד עם מילת היחס (*ā*)
16. דעת הסנאט נטתה לעשיית שלום וברית (ברית שלום) עם פירוס. (*gerundivum, n. sg.*) (*acc.* שם תואר אטריבוטיבי. אקוסטיבוס עם מילת היחס (*ad*))
17. יש להתנגד לזקנה, לאילוס וסקיפיו, ועל מגרעותיה יש לפצות בחריצות; כמו נגד מחלה, כך יש להילחם נגד הזקנה. כמו שיש להילחם נגד מחלה כך [יש להילחם] נגד הזקנה. (*gerundivum, n. sg. nom. : resistendum*) מבנה אימפרסונלי; כך גם *pugnandum* להלן; *compensanda*: *gerundivum, n. pl. nom.* שם תואר פרידיקטיבי)
18. אכן גופינו ניזוקים מתשישות הנובעת מאימונים (תשישות של אימונים); נפשותינו, עם זאת, משתחררות על ידי אימון. (*gerundium, abl. instr.*)
19. הוא שמע כי הם טרויאנים, פליטים מביתם לאחר ש-/הואיל ומולדתם נשרפה (כלתה באש), וכי הם מחפשים מושב ומקום לייסוד עירם. (*gerundivum, f. sg. dat.*) דטיבוס המביע תכלית)
20. לאחר שניתן האות, הצעירים הרומאים אצו אנה ואנה כדי לחטוף את הבתולות. (*gerundivum, f. pl. acc.*) הבעת תכלית)

©

שיעור 23

1. ראוי לחטוף חנית מאדם כועס, לא לתת לו אותה.
2. מן ההכרח שהתחלותיהם של דברים כבירים תהיינה קטנות ביותר.
3. האומללים חסרים ורוויים מחשבה בעת ובעונה אחת. (לאומללים גם חסרה מחשבה וגם יש להם די והותר מחשבה.)
4. יאה/ראוי לנו לברוח מפני כתם זה.
5. מי שפוסק בחופזה, ממהר להתחרט (מילולית: אל חרטה).
6. יאה להשתמש במה שיש. (מילולית: מה שיש, בזאת יאה להשתמש.)
7. אסור לאיש להוביל צבא נגד מולדתו.
8. מביש אותי (אני מתבייש) להודות: אני רועד מפחד.
9. מי שמתחרט על ניצחונו, לא מנצח כשורה.
10. שלום משגשג ראוי לבני אדם, זעם פראי – לחיות בר.
11. לא ראוי לאיש להיות חמדן, ופחות מכול לזקן.
12. אבל כעת נראָה טוב בעיני (= החלטתי) לכתוב אליך משהו על הזקנה.
13. זה שמותר לו יותר ממה שהוגן, רוצה יותר ממה שמותר.
14. אני (עצמי) זועק אל עצמי: "ספור את שנותיך ותבוש, כי אתה רוצה אותם הדברים אשר רצית כילד, על אותם דברים אתה שוקד."
15. כאשר החטאים מועילים, חוטא מי שפועל ביושר.
16. דומנוריקס עמד בראש חיל הפרשים, אשר ההידואים שלחו לקיסר כסיוע (לסיוע).
17. החיילים, הקצינים ומי שעמדו בראש חיל הפרשים נסערו (היו נסערים).
18. צריך היה זה כבר, קטילינא, להוציאך להורג בפקודת הקונסול (מילולית: שתובל אל המוות...), להשית עליך את הפורענות (מילולית: שתועבר אליך הפורענות), אשר זה זמן רב אתה זומם נגד כולנו.
19. חשוב מאוד הוא (*magni interest*), רבותי השופטים, כי באחד בינואר ישנם (יהיו) שני קונסולים במדינה, דבר אשר (*id quod*) פעלתי (להשיגו) והישגתי, אף שרבים התנגדו (*multis repugnantibus*)/חרף התנגדותם של רבים.
20. הוא השיב לשגרירים, כי הוא יקבע מועד לדיון/להתדיינות.
21. מה צורך יש לך בכסף/מדוע דרוש לך כסף, אם אינך יכול להשתמש בו?
22. דבר זה גרם לקיסר קושי גדול לטכס עצה/בקבלת החלטה.
23. מה שראוי היה להעדיף במאוד מאוד, רבותי השופטים, ומה שלבדו קשור היה בהפגת האיבה כלפי מעמדכם והשם הרע של בתי הדין; דבר זה נראה שניתן והובא אליכם לא בעצת אנוש, אלא כמעט מן האלים, בעת גורלית למדינה.

שיעור 24

1. הגדרת צורות:

1. *possīmus: 1 pl. con. praes.* → *possum* יכול
2. *vellem: 1 sg. con impf.* → *volō* לרצות
3. *mittimus: 1 pl. praes. act. ind.* → *mittō* לשלוח
4. *mittāmus: 1 pl. con. praes. act.* → *mittō* לשלוח
5. *servīrēmus: 1 pl. con. impf. act.* → *serviō* לשרת
6. *putāvisset: 3 sg. con. plqpf. act.* → *putō* לחשוב
7. *metuam: 1 sg. con. praes. act./fut. act. ind.* → *metuō* לפחד

8. pūniētur: 3 sg. fut. pass. ind. → pūniō להעניש
9. pūniātur: 3 sg. con. praes. pass. → pūniō להעניש
10. proficīscerēmini: 2 pl. con. impf. dep. → proficīscor לצאת
11. timuerim: 1 sg. con. perf. act. → timeō לחשוש
12. habēres: 2 sg. con. impf. act. → habeō להחזיק, להיות בעל
13. habeat: 3 sg. con. praes. act. → habeō להחזיק, להיות בעל
14. fīunt: 3 pl. praes. act. ind. → fīō להיעשות
15. eāmus: 1 pl. con. praes. act. → eō ללכת
16. fers: 2 sg. praes. act. ind. → ferō לשאת
17. ferās: 2 sg. con. praes. act. → ferō לשאת
18. mīrātus esset: 3 sg. con. plqpf. dep. → mīror להשתאות
19. tulisse: inf. perf. act. → ferō לשאת
20. prōsit: 3 sg. con. praes. → prōsum להועיל
21. irem: 1 sg. con. impf. act. → eō ללכת
22. nōlim: 1 sg. con. praes. → nōlō לסרב
23. māllet: 3 sg. con. impf. → mālō להעדיף
24. armāveritis: 2 pl. fut. II act. ind. → armō לחמש
25. armāverītis: 2 pl. con. perf. act. → armō לחמש
26. perturbātī sunt: 3 pl. perf. pass. ind. → perturbō להסעיר
27. negligās: 2 sg. con. praes. act. → negligō להזניח
28. amēris: 2 sg. con. praes. pass. → amō לאהוב
29. facerent: 3 pl. con. impf. act. → faciō לעשות
30. ductae essētis: 2 pl. con. plqpf. pass. → dūcō להוביל

2. הטיית פעלים כנדרש :

1. possum 2 sg. impf. ind. **poterās**
2. agō 1 sg. con. praes. act. **agam**
3. rogō 3 sg. con. impf. pass. **rogārētur**
4. iaciō 2 pl. con. perf. act. **iēcerītis**
5. pellō 3 pl. con. plqpf. act. **pepulissent**
6. fateor inf. praes. dep. **fatērī**
7. polliceor inf. perf. dep. **pollicitus esse**
8. ferō 3 sg. con. impf. act. **ferret**
9. fīō 2 sg. praes. ind. **fīs**
10. eō 1 pl. con. impf. act. **īrēmus**
11. proficīscor 3 sg. con. perf. dep. **profectus sit**
12. volō 2 sg. con. praes. **velīs**
13. aedificō 3 sg. praes. pass. ind. **aedificātur**
14. mittō 2 sg. con. praes. pass. **mittāris**
15. sum 1 pl. fut. II act. ind. **fuerimus**
16. praesum 1 pl. con. perf. act. **praefuerīmus**
17. exeō 3 pl. con. plqpf. act. **exissent**
18. morior 2 pl. con. praes. dep. **moriāminī**

©

19. *nāvīgō* 3 *sg. con. praes. act. nāvīgēt*
 20. *servō* 1 *sg. fut. act. ind. servābō*
 21. *offerō* 3 *pl. con. plqpf. pass. oblātī essent*

שיעור 25

א. פסוקיות תכלית

1. כדי שתיאהב, אָהַב!
2. מדוע אינני שולח לך, פונטיליאנוס, את ספרוני? שמא אתה תשלח לי, פונטיליאנוס, את ספרוניך.
3. כדי שלא ישבח את הראויים, משבח קליסטרוס את כולם: זה שעבורו איש אינו רע, מי [בעיניו] יכול להיות טוב? (מי יכול להיות טוב בעיניו של איש, שעבורו איש אינו רע?)
4. כדי שרבים יותר יושבו למוטב (מילולית: יתוקנו), בדין אובד האחד.
5. שודדים קמים באישון לילה, כדי לרצוח (שירצחו) אדם. אינך מתעורר כדי להציל (שתציל) את עצמך?
6. מי שבא כדי שזיק, לעולם בא מחושב (מילולית: לאחר שהרהר [בדבר]).
7. הוא מצווה כי השערים ייסגרו, לבל ייחשף המחנה.
8. ההלווטיים שרפו את כל התבואה, חוץ מזו שאותה הם התעתדו לקחת עמהם, כדי שיהיו מוכנים יותר להתמודד עם כל הסכנות, הואיל וניטלה כל תקווה לחזרה.
9. כאשר נודע להלווטיים דבר הגעתו (כאשר ההלווטיים עודכנו על הגעתו), הם שולחים אליו שגרירים, רמי היחס מכול במדינתם, אשר (כדי ש-) יאמרו כי בכוונתם לעשות את דרכם/לצאת למסע דרך הפרובינקיה בלי עוון כלשהו.
10. לאחר שנערך קרב זה, כדי שיוכל לרדוף את יתר כוחותיהם של ההלווטיים, הוא דאג (דואג) לבניית גשר על האַרְר וכך העביר את צבאו (על פני הנהר).

ב. פסוקיות תוצאה

11. הם כה רבים, עד כי בית האסורים לא יכול להכיל אותם.
12. הוא הוחלש/הוכרע על ידי פצעים רבים, עד כי לא יכול היה להחזיק את עצמו (להחזיק מעמד).
13. אין שעה טובה לשום איש, שאיננה רעה (מילולית: עד כי איננה רעה) עבור מישהו (אחר).
14. התחוללה תמורה כה גדולה בעניינים על ידי/בגלל הגעתם, עדי כי חיילינו חידשו את הקרב.
15. פחד כה גדול אחז לפתע בצבא כולו, עד כי הסעיר לא מעט את נפשם (נפשותיהם) ועוז רוחם של הכול.
16. הוא מבין, כי אני בא מוכן כל כך למשפט, עד כי לא רק באוזניכם אלא גם בעיניהם של כולם אָקֶבֶע את מעשי הגנבה (*furta*) ועלילות התועבה (*flagitia*) שלו.
17. ישנם אנשים, אשר אינם מתביישים בתאוותם ובשם הרע ואינם מתחרטים (עליהם). או: אינם מתביישים ואינם מתחרטים על תאוותם ושם הרע.
18. איש כזה היה קווינטיאנוס, אשר ראוי להיות מוערך עד מאוד על פי דוגמתו הוא (שלו עצמו). הוא אהב את ידידיו בהיותם מאושרים (*felices*), טיפל בהם כשהיו במצוקה (*amiseros*), התגעגע לאותם שהלכו לעולמם (*amiseros*).
19. הוא בנה את מצודתו כך, שתהיינה לו יציאות בכל חלקי הבניין.
20. כה גדול היה קוצר הזמן, ורוחו של האויב כה נכונה ללחימה, עד כי חסר זמן לא רק להרכבת עיטורי הקסדות, אלא גם כדי לחבוש את הקסדות ו(כדי) להסיר את הכיסויים מהמגינים.

ג. פסוקיות תכלית ותוצאה

21. אריוביסטוס נטל (לעצמו) גאוותנות כה גדולה, עד כי לא נדמה היה שאפשר לשאתו. (עד כי נדמה היה בלתי נסבל.)
22. נמצאו שני פרשים רומיים, אשר שחררו אותך מהדאגה ההיא. (פסוקית תוצאה)
23. אבל יש לך נאמנות מתמדת ויציבות כה גדולה באהבתך, עד כי לא תוכל להסתיים אלא/בלתי אם במותך.
24. הם הובילו את קינקינטוס (הרחק) ממחרשתו, כדי שיהיה דיקטטור.
25. אדהרבעל שלח שליחים לרומא, אשר יודיעו (ילמדו) לסנאט על רצח אחיו.
26. מי כה חסר תקנה, עד כי יהסס להעדיף את סנקא על פני נירון?
27. פומפיוס, כדי שיעכב (לעכב) את מתקפתו של קיסר ביתר קלות, חסם את השערים, לבל יפרצו החיילים אל העיר.
28. העיר הייתה מבוצרת מדי מכדי שתוכל להילכד במתקפה הראשונה.

שיעור 26

1. הבה נחיה, לסביה שלי, ונאהב! (con. adhortativus)
2. האהבה מנצחת הכול, ואנו (הבה) ניכנע לאהבה. (con. adhortativus)
3. אל תשמח בדברים בטלים. (con. iussivus)
4. הלוואי האלים לא נתנו עורמה זו לבני אנוש! (con. optativus)
5. איש אינו כה אלים עד כי אינו יכול להתעדן. (פסוקית תוצאה, con. consecutivus)
6. אם תיטיב עם חברך, אל תצטער כי [כך] עשית/נהגת. (con. iussivus)
7. נמות, חיילי, ובמותנו נחלץ ממצור את לגיונותינו המכותרים. (con. adhortativus)
8. הן לאן עלי לשוב? בהיותי אבודה, על איזו תקווה אני נשענת? (con. deliberativus)
9. כאשר אני כותב אליכם או קורא את מכתביכם, אני כה מוצף בדמעות, עד כי אינני יכול לשאת זאת. (פסוקית תוצאה, con. consecutivus)
10. איזו רעה תבקש (היית מבקש/אפשר לך לבקש) עבור קמצן אם לא שיחיה זמן רב? (optes): (con. iussivus : vivat ; con. potentialis)
11. ללא עונש תָרַע (עשוי אתה לְהָרַע) למי שִמְרַע קודם/ראשון. (con. potentialis)
12. מי שעשה חסד, יחריש! יספר מי שקיבלו. (con. iussivus)
13. לגזול (גָזַל) הרי זה לקבל דבר מה שאותו אינך יכול/לא תוכל להחזיר. (קוניונקטיבוס בפסוקית זיקה של אפיון [גנרית]: דבר מה [מסוג כזה] אשר אותו...)
14. לו באמת היו הפילוסופים גם עושים דברים זהים למילותיהם: מה יכול להיות מבורך יותר עבורם? (con. potentialis : esset ; con. optativus : agerent)
15. הבה נחיה, [כי] עלינו למות! (con. adhortativus)
16. מועיל שיש אלים, ומשום שמועיל, הבה נחשוב כי ישנם. (con. adhortativus)
17. הרי הוא דיבר ביוונית במידה זו/באופן זה, שנדמה היה כי נולד באתונה. (פסוקית תוצאה, con. consecutivus)
18. קיסר העריך, כי עליו לנקוט משנה זהירות במידה רבה, שמא/לבל דבר זה יתרחש. (פסוקית תכלית, con. finalis)
19. לשווא, משהגעת לזקנה, תבקש שוב את הנעורים/נעורידך. (con. potentialis)
20. נניח שהוא גנב, שהוא שודד מקדשים, שהוא ראש לכל השערוריות והפגעים; אבל הוא מצביא טוב, אבל הוא בר מזל ויש לשמר לעתות סכנה של המדינה. (con. concessivus)
21. איש אינו כה זקן עד כי הוא סבור, שאינו יכול לחיות [עוד] שנה. (קוניונקטיבוס בפסוקית זיקה של אפיון [גנרית]).

22. תהיינה אוזניך קשובות לקול תחינתי. (con. iussivus)

שיעור 27

1. הוא עודד את חייליו, כי יעמדו ב-יבלמו את מתקפת האויב. (*3 pl. sustinerent [sustineō]*)
coni. impf. act. קוניונקטיבוס בפקודה עקיפה, מערכת זמנים משנית)
2. יש לבקש, כי תהיה נפש בריאה בגוף בריא. (*3 sg. coni. praes. : sit [sum]*)
בבקשה עקיפה, מערכת זמנים ראשית)
3. הסטואים אומרים, כי החכם כלל אינו סובר (חושב, מהרהר), אינו מתחרט על שום דבר, אינו טועה בשום עניין (ו)לעולם אינו משנה את דעתו.
4. כל עוד מותר ואתה יכול ללכת לכאן ולכאן פְּלוּחַ רסן, בחר למי תאמר: "את יחידה נושאת חן בעיני." (*2 sg. coni. praes. act. : dicas [dicō]*)
3 sg. coni. praes. act. קוניונקטיבוס בשאלה עקיפה, מערכת זמנים ראשית)
5. אורגטוריקס, הואיל והושפע/הונע מתאוות שלטון, רקם מזימה עם האצולה (של האצולה!) ושכנע את שבטו, כי יצאו משטחם עם כל כוחותיהם. (*3 pl. coni. impf. : exirent [exeō]*)
act. קוניונקטיבוס בפקודה/בקשה עקיפה, מערכת זמנים משנית)
6. היות שהושפעו מדברים אלה והשתלבה/נלהבו מסמכותו של אורגטוריקס, הם החליטו להכין את הדברים אשר דרושים היו (מילולית: שייכים היו) ליציאה, לרכוש מספר גדול ככל האפשר של בהמות משא ועגלות, לזרוע (ילעשות!) זריעה נרחבת ככל האפשר, כדי ששפע התבואה יספיק להם במסעם, (ו)לחזק את השלום והידידות עם השבטים השכנים להם.
3 pl. coni. impf. act. : pertinere [pertineō] קוניונקטיבוס בפסוקית זיקה גנרית
7. [דברים מסוג זה אשר...], מערכת זמנים משנית; (*3 sg. coni. impf. : suppetere [suppetō]*)
act. קוניונקטיבוס בפסוקית תכלית, מערכת זמנים משנית)
8. לאחר רעות אלה, אנשי קרתגו ביקשו את המצביא רגולוס, שאותו לכדו/שבו, כי יצא אל רומא וישיג שלום מהרומאים וכן יערוך חילופי שבויים. (*3 sg. proficisceretur [proficiscor]*)
coni. impf. dep. קוניונקטיבוס בבקשה עקיפה, מערכת זמנים משנית; *obtinere [obtinē]*
3 sg. coni. impf. act. : [obtinē] קוניונקטיבוס בבקשה עקיפה, מערכת זמנים משנית; *3 sg. coni. impf. act. : faceret [faciō]* קוניונקטיבוס בבקשה עקיפה, מערכת זמנים משנית)
9. רגולוס שכנע את הסנאט לבל יתקיים שלום עם הפונים. הלא אין להם, [כך טען], שום תקווה, לאחר שהוחלשו עקב מפלות כה רבות; והוא הוסיף, כי אין ערכו רב כל כך, עד כי אלפים כה רבים של שבויים יוחזרו בגללו האחד. אם כן, לאחר שחזר, לאפריקה הוא הומת בכל [מיני] העינויים. (*3 sg. coni. impf. act. : fieret [fiō]*)
3 sg. coni. impf. act. קוניונקטיבוס בבקשה עקיפה, מערכת זמנים משנית; *3 pl. coni. impf. pass. : redderentur [reddō]* קוניונקטיבוס בפסוקית תוצאה)
10. הסנאט החליט אי אז, כי לוקיוס אופימיוס הקונסול, ידאג/יוודא שהמדינה כלל לא תינזק (מילולית: שהמדינה לא תתפוס שום נזק). (*3 sg. coni. impf. act. : videret [videō]*)
3 sg. coni. impf. act. קוניונקטיבוס בפקודה עקיפה, מערכת זמנים משנית; *3 sg. coni. impf. : caperet [capiō]* קוניונקטיבוס בבקשה עקיפה, מערכת זמנים משנית)
11. אתה סבור שמי מאתנו אינו יודע מה עשית בליל אמש, ומה לפני שני לילות (בלילה שלפני כן), היכן היית, את מי כינסת, איזו עצה הגית/טיכסת? (*egeris [agō], fueris [sum]*)
2 sg. coni. perf. act. : convocaveris [convocō], ceperis [capiō] קוניונקטיבוס בשאלות עקיפות, מערכת זמנים ראשית).

11. הייתה, כן, הייתה פעם במדינה זו אותה גבורה, כך ש-/עד כי גברים אמיצים ריסנו אזרח זדוני בעונשים מרים יותר מאשר את האויב האלים ביותר. (*3 pl. coni. : coarcerent [coerceō]*)
impf. act. קוניונקטיבוס בפסוקית תוצאה, מערכת זמנים משנית)
12. ישנו נהר, אָרְר, אשר זורם/נשפך אל תוך [נהר] הרוך דרך שטחם של ההידואים ושל הסקוואנים באיטיות שלא תיאמן (שאין כדוגמתה), כך שאי אפשר להחליט על סמך מראה עיניים (יבעיניים), לאיזה כיוון הוא זורם. (*3 sg. coni. praes. act. : fluat [fluō]*)
 קוניונקטיבוס בשאלה עקיפה, מערכת זמנים ראשית; (*3 sg. coni. praes. : possit [possum]*)
 קוניונקטיבוס בפסוקית תוצאה, מערכת זמנים ראשית)
13. קיסר שולח את חיל הפרשים לפניו (מקדים לשלוח את חיל הפרשים), כדי שיראו באילו אזורים האויבים עושים את דרכם. (*3 pl. coni. praes. act. : videant [videō]*)
 קוניונקטיבוס בפסוקית תכלית, מערכת זמנים ראשית; (*3 pl. coni. praes. : faciant [faciō]*)
 קוניונקטיבוס בשאלה עקיפה, מערכת זמנים ראשית)
14. מן הצד האחר, לא לדעת מה קרה לפני שנולדת, הרי זה לעולם להיות ילד. הלא מהם חייו של אדם, אם אין הם נשזרים בחייהם של אנשי קדם על ידי זכרון העבר (מילולית: אותו זכרון דברים עתיקים)? (*3 sg. coni. perf. act. : acciderit [accidō]*)
 קוניונקטיבוס בשאלה עקיפה, מערכת זמנים ראשית)
15. אני שונא ואוהב, מדוע אני עושה זאת, אולי אתה שואל. (אתה שואל מדוע אני עושה זאת).
 אינני יודע, אבל אני מרגיש שהדבר מתקיים, ואני מתיישר. (*1 sg. coni. : faciam [faciō]*)
praes. act. קוניונקטיבוס בשאלה עקיפה, מערכת זמנים ראשית)
16. כלל אינני משתדל יתר על המידה, קיסר, לרצות לשאת חן בעיניך, ואף לא לדעת אם אדם לבן אתה או שחור. (*2 sg. coni. praes. : sis [esse]*)
 קוניונקטיבוס בשאלה עקיפה, מערכת זמנים ראשית)

שיעור 28

1. הוא כלל לא סייע לי, אף שיכול היה [לסייע].
2. ייתכן גם כי תשאל מה היה גורלו של פריאמוס.
3. לבל תיפול/תתרגש [עליו] איזו סכנה, הוא שלח לו משמר.
4. אז ככלות הכול תוצא להורג, כאשר לא יוכל כבר להימצא איש כה נקלה, כה חסר תקנה, כה דומה לך, אשר יטען כי דבר זה נעשה שלא בצדק.
5. האתונאים, כאשר החליטו כי יעלו לספינותיהם, רגמו באבנים איש אחד בשם קריסילוס, אשר היה משכנע [אותם] כי יישארו בעירם.
6. לו אסתכל בך, כאשר תבוא שעת האחרונה (כאשר תבוא לי/אלי [mihi] השעה האחרונה). לו במותי (בשעה שאמות) אוּחַז אותך ביד כושלת (חלושה).
7. כאשר/אף כי הרוב הסכימו לתוכנית זו, היסטיאיאוס איש מילטוס התנגד לבל יושלם העניין.
8. כאשר שגרירים רומיים באו לכאן וכיתרו את ביתו, נער (משרת/עבד), אשר השקיף מהדלת, אמר לחניבעל כי אנשים חמושים רבים למדי הופיעו.
9. עתה הִיָּה רחום עד מאוד, אני מבקש, וקבל את התשורות אשר אני נושא בעבור גופו (גופתו) של בני האומלל.
10. מדובר בעניינד/זהו עסקך, כאשר קירו של שכנך עולה באש. (מילולית: כאשר הקיר הסמוך בוער). (*Tua res agitur paries cum proximus ardet*, הוראטיוס, **האיגרות**, א 18, 84).
11. המלך, לאחר ששלט עשרים וארבע שנים, נמלט עם אשתו וילדיו.
12. לאחר שבא לרומא, הוא הובל אל הסנאט, כלל לא התנהג כמו רומאי ואמר, כי מאותו היום, אשר בו הוא בא תחת עול מרותם של אנשי אפריקה, הוא חדל להיות רומאי.

13. אינני מפקפק כי יהיו רבים מאוד, אטיקוס, אשר יחשבו סוג זה של כתיבה קל דעת ולא ראוי דיו לאישיותם/דמויותיהם של גברים מצוינים, כאשר יקראו כי סופר/מסופר, מי לימד את אפמינונדס מוזיקה; או [כאשר יקראו] כי מוזכר במעלותיו, שהוא רקד כהלכה וניגן בחליל בשום שכל.
14. אבל דריווש, כאשר שב מאירופה אל אסיה, הכין צי בן (של) חמש מאות ספינות והעמיד בראשו את דאטיס ואת אַרְטֶפְרִינְס, הואיל וידידיו הפצירו בו, כי יכניע את יוון תחת עול שררתו.
15. דריווש אמר, כי הוא אויב לאתונאים, הואיל ובעזרתם, לטענתו, תקפו האיונים את סארדיס והרגו את משמרותיו/חיל המצב שלו.

שיעור 29

1. גם לא תוכל לזהות אותי, אם לפתע תראני.
2. לו שתקת, היית נשאר (נשאר) פילוסוף.
3. מי היה מכיר את הקטור, לו הייתה טרויה מאושרת/ברוכה?
4. שישנאו [אותי], ובלבד שיפחדו.
5. תשחרר אותי מפחד גדול, ובלבד שתהא חומה ביני ובינך.
6. אם אני בבית, נפשי בחוץ; אבל אם בחוץ אני, נפשי בבית.
7. מעולם לא חשקת לא רק בשלום, אלא אף לא במלחמה, בלתי אם נפשעת. (אלא אם כן הייתה היא נפשעת.)
8. אף על פי כן דומה כי אנחנו, גברים אמיצים, עושים די עבור מדינתנו, אם אנו חומקים מטירופו ומחניתותיו של הלו.
9. הרי אם אצווה כי אתה תוצא להורג (תיהרג), תיוותר במדינתנו שארית (שאר) כנופיית הקושרים.
10. הקונסול מצווה את האויב לצאת מן העיר. אתה שואל אותי: "לבטח לא לגלות?" אינני מצווה [זאת], אולם, אם אתה נועץ בי (מבקש את עצתי), [כך] אני ממליץ.
11. לו הוריד חששו מפניך ושנאוך, ולא יכולת לפייסם בשום דרך מתקבלת על הדעת, היית, כשם שאני סבור, פורש למקום כלשהו הרחק מעיניהם.
12. מה מתוק יותר מהיות בחלקך (habere) מישהו, שעמו תעז לדבר כמו עם עצמך? איזו הנאה כה גדולה הייתה [לך] בהצלחותיך (in prosperis rebus), לולא היה לך מי שישמח בהן כמורך אתה?
13. אל תשערו כי אבותינו הפכו (עשו) את מדינתנו מקטנה לגדולה בכוח הנשק. לו כך היה הדבר, הרי הייתה לנו [כעת] זו המדינה (הרי היא הייתה לנו [כעת]) יפה מאין כמותה (יפה מכל יתר המדינות) במאוד מאוד (בהרבה), הואיל ויש לנו שפע גדול יותר של בעלי ברית ואזרחים, ומלבד זאת [שפע של] כלי נשק וסוסים, מאשר [היה] להם (כלומר, לאבותינו). אך אחרים היו הדברים, אשר עשו אותם גדולים, דברים אשר אין לנו כלל ועיקר.
14. אם אינך יודע לחיות כשורה, פנה דרך ל-/סור מפני המיומנים/המנוסים [בזאת]!
15. אם חטאתי, עשיתי [זאת] בבלי דעת.
16. אם דוגמאות כה רבות של המידה הטובה אינן משפיעות/מרגשות, שום דבר לעולם לא ישפיע/ירגש.
17. "אבל לבטח יאמינו לנו," הוא אומר, "אם בעקבות דברינו תבוא תוצאה." (אם דברינו ישאו פרי.)
18. לו לא האזנתם לדברים אלה כדברים שבוצעו/נעשו, אלא צפיתם [בהם] כדברים שצוירו, בכל זאת היה גלוי/ברור, מי מבין השניים היה בעל מזימות ומי לא הגה שום רע.
19. הזקנה מלאה הנאה, אם תדע ליהנות ממנה. (לנצל אותה.)
20. אם אינך רוצה לחשוש כלל, יָא מפני הכול (כל הדברים).

21. אם לא תעניש עבירות, תסייע לרשעות.
 22. אם מעמד זה יחליט, כי טוב בעיניו שתצא לגלות, אתה אומר כי תציית.

שיעור 30

1. הלל וחקה אותו איש, אשר אינו מצטער למות, אף שנעים (לו) לחיות.
2. ראוי לבעל המלאכה שיעשה דברים אלה.
3. הן אחשוף בפניכם (אגלה לכם), רבותי האזרחים, מאילו סוגים של אנשים מורכבים הכוחות הללו.
4. הרי מה סגולה היא לצאת, הואיל ואתה מגורש? (איזו מין סגולה היא...).
5. מגוחך הוא, כי מי שאינו יודע לשלוט בו עצמו, ישלוט (שולט) על אחרים.
6. מה פחדתי, פן ממלכת לוב תסב לך איזשהו נזק. (פן ממלכת לוב תזיק לך באופן כלשהו).
7. אולם אנוכי, בגלל סיבה מסוימת עדיין אינני מוּנָע לעשות (מונע כי אעשה!) את הדבר, אשר זה כבר ראוי היה כי ייעשה. (מילולית: ראוי היה שהיה נעשה).
8. אינני יודע, פאוסטוס, מה אתה כותב לנערות כה רבות. זאת אני יודע, כי שום נערה אינה כותבת לך.
9. הלא הכרחי כי תהא אחת מהשתיים: או שהמוות מסיר/גוזל את החושים כולם, או שישנה הגירה ממקומות אלה אל מקום אחר כלשהו.
10. כך קורה, שאיש אינו יכול להיות מאושר לגמרי.
11. קיבלתי את מכתבך, אשר ממנו הבנתי, כי אתה חושש שמא מכתביך הקודמים לא נמסרו לידי.
12. הן משום שנעדרת, אני חושש שמא לא התקיים דיון קפדני/יסודי דיו בסנאט על אודות מכתבי.
13. הן מהו הדבר, קטילינא, אשר יכול כעת לקסום לך בעיר זו? אשר בה אין איש מלבד אותה חבורת אנשים חסרי תקנה, אשר לא מפחד מפניך, איש אשר לא שונא אותך.
14. ההלווטיים מנסים לעשות את מה שהחליטו, דהיינו, לצאת מגבולותיהם/משטחם. (...שיצאו מגבולותיהם/שטחם).
15. יש לפחד תמיד (עליך לפחד תמיד), היות שאתה חפץ להיות בטוח.
16. שא את הקשה (דברים קשים), כשם שהיית נושא את הקל (דברים קלים).
17. שא את מה שפוגע, כשם שהיית נושא את מה שמועיל.
18. לפניך אני חששתי ממך לא מעט, דָּבוּס, שמא תעשה אותו הדבר, אשר קהל העבדים רגיל [לעשותו], כלומר, שתרמה אותי בתכסיסים בגלל פרשת האהבים של בני.
19. רשעות, כדי שתבוא ביתר רוע, מדמה/מסווה עצמה כטובה (מעמידה פני טובה).
20. חששתם שמא לא אעשה את מה שאך פעם נטלתי על עצמי (התחייבתי)? אבוי! מה רב, מה רב זה עוניי! עם זאת עד עתה דאגתי אל נכון לדבר אחד זה, כי תהא לי יושרה.

שיעור 31

1. משום שאלה הם החיים, כשם שאני שומע ש-/את אפריקנוס אומר, מדוע משתהה אני עלי אדמות? מדוע אינני מזדרז לבוא לכאן/הנה אליכם?
2. לעולם אין מצבם של אנשי סיציליה כה רע, עד כי לא יאמרו דבר מה בבדיחות הדעת ובנועם.
3. הן לעולם לא קורה שאיננו רוצים למסור דבר מה לזיכרון.
4. אין איש כה אמיץ, עד כי הוא לא נסער מזרות/חדשנותו של העניין.
5. מי יכול לפקפק, לוקיליוס שלי, כי העובדה שאנו חיים היא מתנת האלים בני האלמוות, וכי מתנת הפילוסופיה היא העובדה שאנו חיים היטב?

6. יקודש אפוא חוק זה בַּיִדִּידוֹת (באשר ליִדִּידוֹת), דהיינו/לאמור, כי לא נבקש דברים נקלים ולא נעשה אותם, אם נתבקשנו.
7. הואיל ועשיתי עוול (נהגתי ברוע, עשיתי רע), אני מתייסר; לו רק יכול היה הדבר להיות מבוטל! (לו רק ניתן היה לבטל את הדבר). וכן: לו ניתן יהיה לבטל דבר זה.
8. שהרי בוודאי הגורלות אוסרים [זאת] עלי.
9. וגילנו אינו מונע (מגביל, מפריע), כי נחזיק בעיסוקנו הן בשאר דברים והן, בייחוד, בחקלאות עד עת זְקֵנָה מופלגת (מילולית: עד הזמן האחרון של הזְקֵנָה).
10. שהרי לו תועלת הייתה מהדקת (מצרפת, מאגדת) קשרי ידידות, אותה התועלת, אם השתנתה/התחלפה, הייתה ממוססת/מנתקת [אותם]; אבל היות שהטבע אינו יכול להשתנות, משום כך קשרי ידידות אמתיים הנם נצחיים.
11. אבותינו, רבותי הסנאטורים, לא היו בלי עצה ולא בלי תעוזה. וכן גאוותנות לא עצרה בעדם מלחקות/להעתיק מנהגים זרים (אוֹרְחוֹת נכריים), ובלבד שהיו אלה ישרים/הגונים.
12. אורגטוריקס מת; וישנו חשד, כשם שסבורים ההלווטיים, שהוא בעצמו נטל את חייו (שהוא איבד עצמו לדעת).
13. אז באמת הוא העריך, כי אל לו להסס לעשות את דרכו אליהם.
14. השופט פוסק בעניינו הוא באותה מידה כבעניין הנאשם. (השופט חורץ דין לעצמו [שופט את עצמו] באותה מידה כמו לנאשם [את הנאשם]).
15. לחמדן חסר מה שברשותו [באותה מידה] כמו מה שאינו ברשותו.
16. שהרי אין שום דבר חביב יותר מהמידה הטובה, שום דבר אשר מושך יותר לאהבה, הואיל ובגלל סגולתם (מידתם הטובה) ויושרתם אנו אוהבים באופן כלשהו גם את אלה, שאותם מעולם לא ראינו.
17. מי שמסרבים לו מהר, מרומה פחות. (מרמים פחות את מי שמסרבים לו מהר.)
18. שהרי אם מישוהו סבור, שפְּרִי תהילה קטן יותר מושג ('נקטף') משירה יוונית מאשר משירה רומית (מילולית: מחרוזים יווניים מאשר מחרוזים לטיניים), הוא טועה טעות מרה (מילולית: נמרצות); היות שספרות יוונית (יצירות ספרות יווניות) נקראת כמעט בכל העמים, אך ספרות לטינית מוכלת (כבולה, מוגבלת) אל נכון בגבולותיה הצרים.
19. כמה סופרים רבים של עלילותיו נאמר כי החזיק עמו אותו אלכסנדר הגדול! ואף על פי כן, כאשר עמד על יד ציון קברו של אכילס בסיגאום, הוא אמר: "הוי עלם בר מזל, אשר/הואיל ומצאת את הומרוס ככרוז לגבורתך!" ובצדק, שהרי לולא התקיימה הַאֵילִיאָס הנודעת, אותו תל/ציון אשר כיסה את גופו, היה קובר גם את שמו.
20. האם אתם רואים כיצד אצל הומרוס מתפאר נסטור לעתים קרובות מאוד במעלותיו הוא? הלא הוא חי זה כבר הדור השלישי של בני אדם, ולא היה עליו לחשוש פן, בדברו גלויות דברי אמת על עצמו, יִרְאֶה יהיר או פטפטן יתר על המידה. הן באמת, כשם שאומר הומרוס, "מלשונו ניגר דיבור מתוק מדבש". ולמתיקות זו הוא לא נזקק לשום כוחות גופניים (כוחות של הגוף). ועם זאת אותו מנהיג של יוון אינו מייחל בשום מקום, כי יהיו לו עשרה [גברים] דומים לַאֵיָאָס, כי אם לנסטור; ואם דבר זה יקרה, אין הוא מפקפק, כי טרויה תאבד בתוך זמן קצר.

שיעור 32

1. כאשר לא חוששים מכלום, נולד מה שעשויים לחשוש ממנו. (פסוקית זיקה גנרית)
2. שעה שבני אדם מלמדים, הם לומדים.
3. בינתיים, כל עוד מתירים הגורלות, הבה נצרף את אהבותינו: תיכף יגיע מוות שראשו מכוסה אפלה.
4. יהיו חטאים כל עוד יהיו בני אדם.
5. אבל מה שפלוני רואה לעתים תכופות, [לזאת] אין הוא משתאה, גם אם אינו יודע מדוע הדבר מתקיים.

6. קיסר מנע את אנשיו מקרב, וחשב כי די בנסיבות הקיימות (*in praesentia*) לעצור את האויב ממעשי ביזה, מחיפושי מזון וממעשי שוד.
7. גם אם היה עלי למות, הייתי מעדיף [זאת] בביתי ובמולדתי מאשר במקומות זרים ומנוכרים.
8. לאחר שהבחין בזאת, קיסר העביר את כוחותיו אל הגבעה הסמוכה ושלה את חיל הפרשים, כדי שיבלמו את מתקפת האויב.
9. הן כשם שמה שמביש, דבר זה, הגם שהוא מוסתר, בכל זאת אינו יכול בשום אופן להיות מוסרי, כך מה שאינו מוסרי, אי אפשר לגרום לו שיהא מועיל, הואיל והטבע מתנגד ונאבק בזאת. (לא ניתן לתרגם את מקור הפועל הסביל *effici* לצורה סבילה בעברית, ועל כן נקטנו צורה פעילה.)
10. את הדברים הקודמים הללו, אף כי לא היו נסבלים, בכל זאת סבלתי כשם שיכולתי.
11. עתה באמת אילו [חיים] הם חייד האלה? הן כך אדבר אתך כעת, עד כי אֶרְאֶה לא כמי שהונע משנאה, אשר ממנה חייב אני להיות מונע, כי אם מחמלה, אשר לה כלל אינך ראוי. באת לסנאט לפני זמן קצר. מי מתוך זה הקהל הגדול כל כך, מתוך חבריך וקרוביך המרובים כל כך, בירך אותך לשלום? אם בכל תולדות בני האדם לא קרה דבר זה לאיש, האם אתה מצפה לגיוני בקול, אף שנענשת במשפט השתיקה, שאין חמור ממנו? ומה באשר לעובדה שעם הגעתך התרוקנו ספסלים אלה, ובאשר לעובדה שכל הקונסולים לשעבר, אשר מבחינתך לעתים תכופות יועדו לטבת, הותירו חלק זה של הספסלים חשוף וריק מיד כשהתיישבת? באיזה הלוח נפש, ככלות הכול, סבור אתה, כי עליך לשאת זאת?
12. עבדי, בחיי הרקולס, לו התייראו מפני באופן זה, כשם שמתיראים מפניך כל עמיתך האזרחים (מילולית: האזרחים שלך), הייתי חושב כי עלי לעזוב את ביתי. אתה אינך סבור שעליך לעזוב את העיר? ולו ראיתי כי בעיני עמיתי האזרחים אני חשוד באופן חמור כל כך, גם אם שלא בצדק, וכי אני מאוס, הייתי מעדיף כי איעדר (להיעדר) ממבטם של האזרחים מאשר שעניניהם העיונות של כולם תסתכלנה בי (מילולית: מאשר שאהיה ניבט בעיניהם העיונות של כולם). אף כי אתה מזהה, מתוך הכרתך את פשעך, כי שנאת כולם מוצדקת ואתה ראוי לה זה כבר, כלום מהסס אתה לרחוק ממבטם ומנוכחותם של אלה, אשר את נפשותיהם ורגשותיהם אתה פוצע?
13. [1] האם אתה חושב שדבר זה קרה לך לבדך, ואתה משתאה, כמו לדבר חדש, לעובדה שלא פוגגת את עצבותך ואת מועקת נפשך באמצעות נדודים כה ארוכים וחילופי מקומות כה רבים? אתה חייב לשנות את רוחך, לא את הרקיע. אפילו תחצה את הים העצום, אפילו, כשם שאומר ורגיליוס שלנו, "ארצות וערים תעלמנה", פגמך ירדפו אותך לכל מקום שאליו תגיע. [2] זאת אמר סוקרטס לאיש אחד, שהתלונן באופן דומה (*idem*, בגוון אדברביאלי): "מדוע אתה מתפלא שהנדודים אינם מועילים לך כלל, הואיל ואתה נושא את עצמך לכל מקום? רוֹדָה בך אותה סיבה, אשר גירשה אותך [ממלכתחילה; דהיינו, דחפה אותך לנדוד]. כיצד ארצות חדשות יכולות לסייע? כיצד היכרות עם ערים ומקומות? היטלטלות זו היא לריק. אתה שואל מדוע מנוסה זו לא עוזרת לך? אתה נס עם עצמך. יש להסיר את עול הנפש, לפני כן שום מקום לא יישא חן בעיניך. ... [4] אבל כאשר תסיר רעה זו, כל שינוי מקום ייעשה נעים; אפילו תגורש אל הארצות הרחוקות ביותר, תוצב בכל פינה של ארץ זרה באשר היא, אותו מושב, יהא טיבו אשר יהיה, יסביר פניו אליך. חשוב יותר איזה מין אדם באת מאשר לאן [הגעת], לפיכך אין אנו חייבים לרתק את נפשנו לשום מקום. עלינו לחיות עם עיקרון זה: "לא נולדתי לפינה אחת, העולם כולו הוא מולדתי."

שיעור 33

1. קיסר לא דחה את התנאי, וכבר היה סבור (*arbitratur*) כי הוא שב לשפיותו; הואיל והבטיח מרצונו את מה שלפנים שלל, כאשר קיסר ביקש זאת ממנו (*petenti*). והוא בא לידי תקווה גדולה כי, בעבור חסדיו וחסדי העם הרומי כלפיו, ומתוך הבנת דרישותיו (*cognitis suis*), יחדל מעקשנותו. (*postulatis*)

2. אף על פי כן מה אני שח? כלום דבר כלשהו ישבור אותך? כלום אתה תתקן אי פעם דרכיך? כלום אתה תשקול איזושהי מנוסה? כלום אתה תחשוב על גלות? הלוואי יתנו לך האלים רוח זו! גם אם/ובכל זאת אני רואה איזו סערת איבה גדולה מאיימת עלינו – אם לא בזמן הנוכחי, בגלל הזיכרון הטרי של פשעיך, אבל [בוודאי] בעתיד – אם תשתכנע לצאת לגלות, הואיל ונבהלת עד מאוד מקולי (מדברי). אבל ערכו של הדבר כה גדול, ובלבד שיהא זה אסוני הפרטי ושיפורד מסכנותיה של המדינה. אולם אין לדרוש, כי אתה תוטרד מחטאיך, כי תירא מפני עונשיהם של החוקים, כי תוותר מחמת עתות המשבר של המדינה (תיכנע לעתות המשבר של המדינה). והרי אינך איש כזה, קטילינא, אשר בושה הניאה אותך אי פעם מקלון, או פחד – מסכנה, או תבונה – מטירוף.
3. באותה עת נפתחה מלחמה על יושבי טרנטום, אשר עתה נמצאים בקצה איטליה, כי פגעו בשגרירי הרומאים. הם ביקשו את פירוס, מלך אפירוס, שיבוא לעזרתם (מילולית: לעזרה) נגד הרומאים; פירוס ייחס את מוצאו למשפחתו של אכילס. עד מהרה הוא בא לאיטליה, ואז לראשונה נלחמו הרומאים עם אויב אשר מעבר לים. נשלח לעומתו הקונסול פובליוס ואלריוס לאיוויוס, אשר, כשכד את מרגליו של פירוס, ציווה להובילם דרך המחנה, להציג [בפניהם] את כל הצבא ואז לשחררם (במקור כל הפעלים בצורת סביל, במבנה ACI), כדי שישבו בחזרה ויודיעו לפירוס את כל הדברים אשר נעשו על ידי הרומאים. עד מהרה נפתח הקרב, וכשכבר פירוס החל להימלט, הוא ניצח בעזרתם של פילים, אשר מפניהם, הואיל ולא היו מופרים להם, פחדו הרומאים עד מאוד. אך הלילה שם קץ לקרב; אולם לאיוויוס נמלט במהלך הלילה, פירוס לכד אלף שמונה מאות רומאים והתייחס אליהם בכבוד עילאי, את אלה אשר נהרגו, הביא לקבורה. וכאשר ראה אותם שוכבים עם פצע חזיתי ועם פנים זועפות, אפילו במותם (לאחר שמתו), אומרים כי נשא ידיו השמימה וקרא בקול זה, כי יכול היה להיות אדונו של כל העולם, לו היו ברשותו חיילים כאלה.
4. לאחר שנערך קרב זה, כדי שיוכל לרדוף את יתר כוחותיהם של ההלווטיים, הוא דאג לבניית גשר על האַרְר וכך העביר את צבאו (על פני הנהר). ההלווטיים, נסערים מפני הגעתו הפתאומית, הואיל והבינו, כי את מה שהם השלימו ברוב קושי בעשרים ימים – דהיינו, את חציית הנהר (מילולית: שהם חצו את הנהר) – זאת עשה הוא ביום אחד, שלחו אליו שליחים. ובראש משלחת זו היה דיביקו, אשר היה מנהיגם של ההלווטיים במלחמה נגד קאסיוס. הוא נשא ונתן עם קיסר כך: אם העם הרומי יעשה שלום עם ההלווטיים, ילכו ההלווטיים וישוהו באותו אזור, ששם קיסר יקבע וירצה, כי הם ישוהו (מילולית: ילכו ההלווטיים לאותו אזור וישוהו שם, היכן שקיסר יקבע וירצה, כי הם ישוהו). אך אם יתמיד [קיסר] לרדוף מלחמה, יזכור [זהו ציווי] הן את הנזק הנושן לעם הרומי הן את גבורתם הקדומה של ההלווטיים ... כך הם למדו מזקניהם ומאבותיהם, כי יֵאבְקוּ בגבורה יותר מאשר יסתמכו על תרמית ומזימות.